

Sari Karttunen

**Taidetoimikuntalaitoksen kansainväliset avustukset
— Taiteilijoiden liikkuvuuden ja vierastalojen tuki 2000-2004**

Työpapereita — Working Papers 43

Taiteen keskustoimikunta — Arts Council of Finland
Tutkimusyksikkö — Research Unit

© Sari Karttunen ja Taiteen keskustoimikunta

ISBN 952-5253-55-4
ISSN 0788-5318

Taiteen keskustoimikunta
Helsinki 2005

SISÄLLYS

Selvityksen tausta ja tavoitteet	1
Aineistot ja lähteet	2
Taidetoimikuntalaitoksen kansainväliset tehtävät	3
<i>Lainsäädäntö</i>	3
<i>Taiteilijapolitiikan kansainvälistyminen 1990- ja 2000-luvuilla</i>	3
<i>Taiteen keskustoimikunta kansainvälisenä toimijana</i>	7
Kansainvälisyyden edistäminen käytännössä	9
<i>Tulostavoitteet ja keinot</i>	9
<i>Tukimuotojen kehitys ja jakokriteerit</i>	10
<i>Määrärahojen luonne ja suuruus</i>	13
Matka-avustukset	16
<i>Tukimuoto</i>	16
<i>Hakemukset ja myönnöt 2000–2004</i>	18
<i>Hakijat ja saajat</i>	20
<i>Kohdemaat ja -maanosat</i>	25
Residenssit ja vierasohjelmat	30
<i>Tukimuoto</i>	30
<i>Hakemukset ja myönnöt 2000–2004</i>	31
<i>Hakijat ja saajat</i>	34
<i>Kohdemaat ja -maanosat</i>	38
Yhteenveto	40
Lähteet	43

TAULUKOT

1.	Taiteen keskustoimikunnan kansainvälisten avustusten määrärahat 1992–2004.....	14
2.	Matka-avustushakemukset ja -myönnöt 2000–2004	19
3.	Matka-avustushakemukset ja -myönnöt taiteenaloittain 2000–2004	19
4.	Matka-avustusten hakijat ja saajat sukupuolen, iän, äidinkielen ja asuinpaikan mukaan 2000–2004	21
5.	Matka-avustusten hakijat ja saajat taiteenaloittain 2000–2004	23
6.	Kymmenen suosituinta matka-avustushakemusten kohdemaata sekä myönnöt niihin 2000–2004	26
7.	Matka-avustushakemusten ja -myöntöjen kohteet maanosittain 2000–2004.....	28
8.	Residenssiavustushakemukset ja -myönnöt 2000–2004	32
9.	Residenssiavustushakemukset ja -myönnöt taiteenaloittain 2000–2004.....	33
10.	Taiteilijoiden residenssiavustusten hakijat ja saajat sukupuolen, iän, äidinkielen ja asuinpaikan mukaan 2000–2004	36
11.	Taiteilijoiden residenssiavustushakemusten ja -myöntöjen kohteet maanosittain 2000–2004	38

LIITETAULUKOT

1.	Matka-avustushakemukset ja -myönnöt maittain ja taiteenaloittain 2000–2004	46
----	--	----

ASETELMAT

1.	Taiteen keskustoimikunnan residenssiavustusta 2000–2004 saaneet taiteilijavierastalot ja -ohjelmat.....	35
----	---	----

KUVIOT

1.	Matka-avustushakemukset ja -myönnöt taiteenaloittain 2000–2004	20
2.	Matka-avustusten hakijat ja saajat taiteenaloittain 2000–2004	24
3.	Matka-avustushakemuksissa useimmin mainittujen kohdemaiden osuudet taiteenaloittain 2000–2004	27
4.	Matka-avustushakemukset ja -myönnöt maanosittain 2000–2004.....	29
5.	Residenssiavustusta hakeneet ja saaneet taiteilijat taiteenaloittain 2000–2004	37

SELVITYKSEN TAUSTA JA TAVOITTEET

Kansainvälisen vuorovaikutuksen vilkastuminen on keskeisiä taidetoimikuntalaitoksen toimintaympäristön muutoksia viimeisten 10–15 vuoden aikana. Globalisaatioon viitataan toistuvasti toimikuntien viime vuosina tekemissä toimintakertomuksissa ja -suunnitelmissa. Kansainväliseen toimintaan kohdistuvien hakemusten lukumäärät ovat kasvaneet nopeasti. Toisaalta kansainvälisyys on muuttunut niin luonnolliseksi osaksi taidelaitosten, -järjestöjen ja muiden -yhteisöjen samoin kuin itsensä taiteilijoiden työskentelyä, että sitä ei välttämättä enää edes eroteta kokonaisuudesta.

Liikkumisen esteet ovat 1990-luvun alkupuolelta lähtien helpottuneet siinä mitassa, että osa valtioiden välisistä rajoista on muuttunut huomaamattomiksi. Kansallisvaltio on kuitenkin taiteilijoille yhä siinä mielessä tärkeä, että se rahoittaa heidän ja heidän teostensa kansainvälistä liikkuvuutta; köyhistä tai taidetta heikosti resursoivista maista tulevien taiteilijoiden on muita vaikeampaa päästä esille kansainvälisellä kentällä (ks. Bydler 2004, 63–64, 243). Valtion intressissä on parantaa näkyvyyttään ja imagoaan taiteen avulla. Tämä on perinteisimpiä julkisen taiteen tuen argumentteja, eikä se suinkaan ole menettänyt merkitystään. Toiveena on myös kulttuurivaihdon avulla pysyä kansainvälisen kehityksen tasalla ja saada vaikutteita, jotka yhdistettyinä omiin tietoihin ja taitoihin tuottaisivat menestyviä innovaatioita maailmanmarkkinoille. Suomessa kulttuurinen vuorovaikutus on viime vuosina nähty myös keinona kasvattaa suvaitsevaisuutta ja lievittää ennakkoluuloja.

Tässä julkaisussa kuvataan valtion taidetoimikuntalaitoksen jakamien kansainväliseen toimintaan kohdistettujen määrärahojen syntyä ja kehitystä 1990-luvun alusta lähtien. Tätä aikaisemmin toimikunnilla ei ollut jaettavana tähän tarkoitukseen korvamerkittyjä määrärahoja eikä kansainvälinen ulottuvuus muutoinkaan ollut erityisen keskeinen niiden toiminnassa. Kansainvälisten avustusten hakemuksia ja myöntöjä sekä näiden avustusten hakijoita ja saajia tarkastellaan yksityiskohtaisesti viimeisten viiden vuoden ajalta eli vuosilta 2000–2004. Tältä ajanjaksolta on olemassa vertailukelpoista tietoa koko taidetoimikuntalaitoksen jakamasta tuesta (Karhunen 2005b).

Kansainvälisen toiminnan tuen selvittäminen kytkeytyy useisiin Taiteen keskustoimikunnan tutkimusyksikössä meneillä oleviin hankkeisiin. Yhtäältä se voidaan laskea osaksi harkinnanvaraisten valtionavustusten arviointiprojektia, josta ovat tätä ennen ilmestyneet kulttuuriyhteisöjen tukea (Oesch 2004) sekä valokuvateosten laatutukea (Karttunen 2005) käsittelevät raportit. Toisaalta se palvelee esiselvityksenä nuorten taiteilijoiden kansain-

välitymiseen kohdistuvaa tutkimusta (Karttunen 2005–2006). Käsillä oleva selvitys kytkeytyy myös useisiin Taiteen keskustoimikunnan ulkopuolella käynnissä oleviin hankkeisiin. Opetusministeriössä valmistellaan parhaillaan valtioneuvoston taide- ja taiteilijapoliittisen periaatepäätökseen (2003) liittyen strategisten kulttuuri- ja tiedeinstituuttien linjauksia, samoin siellä kerätään tutkimus- ja tilastoaineistoa monikulttuurisuudesta ja maahanmuuttajataiteilijoista. Samoja teemoja käsiteltiin myös opetusministeriön vastikään julkaisemassa kulttuurivientiraportissa (Koivunen 2004). Cuporessa (Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätöissä) puolestaan tehdään tutkimusta kulttuurialan työntekijöiden kansainvälisestä liikkuvuudesta ja sen esteistä (Takuli-hanke). Suomen Taiteilijaseuran ateljeesäätöissä taas on selvitetty sekä kansainvälistä että kotimaista residenssitoimintaa (L'enquête artistes 2004; kysely kotimaisille residensseille 2005/ Riikka Suomi).

AINEISTOT JA LÄHTEET

Selvityksen keskeinen aineisto on peräisin opetusministeriön Harava-tietojärjestelmästä (harkinnanvaraisten valtionavustusten asiankäsitelyjärjestelmä). Haravaa käytetään valtionavustushakemuspäätösten valmistelussa ja päätöskirjeiden laadinnassa, valtionavustusten maksuerien laskennassa, maksatuksessa ja kirjanpidossa sekä käyttöselvitysten valvonnassa ja tarkastuksessa (ks. Oesch 2004, 20).

Harava otettiin täysimääräisesti käyttöön vuonna 1996, mistä lähtien sinne on syötetty tiedot kaikista valtionavustusten ja apurahojen hakemuksista ja myönnoistä samoin kuin niiden hakijoista ja saajista. Myös peruutukset ja palautukset merkitään rekisteriin. Jokaisesta henkilöhakijasta tallennetaan hakulomakkeessa kysytyt perustiedot: ikä, sukupuoli, äidinkieli, asuinpaikka sekä taiteenala. Samoin rekisteriin kirjataan tiedot aikaisemmista valtiolta tai muilta tahoilta saaduista apurahoista ja palkinnoista. Yhteisöhakijoista löytyvät vastaavat tiedot. Avustuksen käyttötarkoitus merkitään Haravaan melko tarkasti, esimerkiksi "esiintymismatkaan Yhdysvaltoihin", "residenssityöskentelyyn Italiassa" tai "vierasateljeetoiminnan kuluihin". Haravasta saadaan myös yksityiskohtaiset tiedot eri momenteille kunakin vuonna varatuista määrärahoista ja niiden käytöstä.

Harava-rekisterin ohella selvityksessä on hyödynnetty Taiteen keskustoimikunnan arkistoja sekä erilaisia komiteamietintöjä ja työryhmäselvityksiä taidetoimikuntalaitoksen kansainvälisen toiminnan raamittamiseksi sekä tarkasteltavana olevien tukimuotojen ja niiden hakukriteereiden selvittämiseksi. Koska näitä seikkoja ei kaikilta osin löydy kirjallisessa muodossa, aineistoa on vielä täydennetty muutamilla pienimuotoisilla haastatteluilla.

TAIDETOIMIKUNTALAITOKSEN KANSAINVÄLISET TEHTÄVÄT

Lainsäädäntö

Taiteen keskustoimikunnan samoin kuin valtion taidetoimikuntien tehtäviin on niiden perustamisesta asti kuulunut *"edistää Suomen taiteen tunnetuksi tekemistä ulkomailla sekä kansainvälistä vuorovaikutusta taiteen alalla"* (Asetus taiteen edistämisestä 513/67, 1 § 7 momentti). Valtion taidekomitean vuonna 1965 tekemässä ehdotuksessa annetut kansainväliset tehtävät olisivat olleet laajemmat ja konkreettisemmin määritellyt kuin vuonna 1967 hyväksytyssä muotoilussa (s. 98). Paitsi *"pitää huolta Suomen taiteen tunnetuksi tekemisestä ulkomailla"* (1 § 8 momentti) taidetoimikuntien tehtäviin olisi kuulunut *"olla yhteydessä ulkomaisiin, erityisesti pohjoismaisiin taidelaitoksiin ja asiantuntijaelimiin, pyrkiä kehittämään yhteistyötä niiden kanssa sekä tehdä aloitteita taiteilijain lähettämiseksi ulkomaille perehtymään taiteen kehitykseen tai jatkamaan taideopintojaan"* (1 § 7 momentti). Taiteen keskustoimikunnalle taidekomitea kaavaili myös keskeistä roolia Suomen taiteen ulkomaisten esittelyiden ja näyttelyiden suunnittelussa ja kokoamisessa (mts. 55).

Vuoden 1967 asetuksessa Taiteen keskustoimikunnan ja valtion taidetoimikuntien kansainvälinen tehtävä oli kuitenkin edellä mainitulla tavalla laveasti määritelty. Taidetoimikuntalaitoksen omaa aktiviteettia tällä alueella ei selvästikään haluttu kannustaa vaan yhteyksien ottaminen ja ylläpitäminen ulkomaiden taidelaitosten kanssa pysyi ministeriötasolla, mikä oli tuohon aikaan yleinen periaate valtionhallinnossa. Ennen 1990-lukua kansainvälinen ulottuvuus ei ollutkaan erityisen keskeinen Taiteen keskustoimikunnan työskentelyssä. Opetusministeriössäkin taideosaston (myöhemmin taideyksikön) kansainvälinen toiminta oli vähäistä, sillä nämä asiat oli keskitetty omalle osastolleen (Paajanen 2005). Toki osa taideosaston ja sen seuraajien myöntämistä valtionavustuksista kanavoitui taidelaitosten, -järjestöjen ja muiden -yhteisöjen kansainväliseen toimintaan. Sama tietenkin koskee taidetoimikuntalaitosta.

Taiteilijapolitiikan kansainvälistyminen 1990- ja 2000-luvuilla

Vuonna 1992 mietintönsä jättänyt ylijohtaja Irmeli Niemen johdolla toiminut Kulttuuripolitiikan linjat -toimikunta nosti kansainvälistymisen räväkästi taide- ja kulttuuripolitiikan keskiöön. Kupoli-mietintö otti voimakkaasti kantaa kansainvälisyyden ja monikulttuurisuuden puolesta. Maassa väitettiin vallitsevan *"kriiikkittömän pelokas suhtautuminen ulkomaisiin vaikutteisiin"* (s. 53). Järjestelmän sulkeutuneisuutta voitiin toimikunnan mukaan pitää

suomalaiselle kulttuurille suurempana uhkana kuin kiihtyvää kansainvälistymiskehitystä (s. 55). "Suomen kulttuurielämää lamaannuttaa sen omiin aikaansaannoksiin käpertynyt 'rasvoittuminen' ja penseä nurkkakuntaisuus", toimikunta kirjoitti (s. 53).

Kupoli-mietinnön perusolettamuksiin kuului valtion roolin mureneminen uuden kansainvälistymiskehityksen myötä. Valtiota ei nähty mietinnössä enää keskeisenä kulttuurialan kansainvälistymisen moottorina vaan suuri paino annettiin erilaisille kotimaisille ja kansainvälisille kulttuuri- ja kansalaisjärjestöille ja yhteistyöverkostoille, joiden uskottiin haastavan valtion auktoriteettiasemaa (s. 57 ja 60). Kansallisvaltioiden bilateraalin kulttuurivaihto oli toimikunnan näkemyksen mukaan jo vanhentunut konsepti (s. 56).

Kupoli-toimikunta teki työtään historiallisena ajankohtana, jolloin Suomen kansainvälisessä ympäristössä ja asemassa oli tapahtumassa suuria mullistuksia, jotka tarjosivat lupaavia rahoitus-, yhteistyö- ja vaihtonäkymiä myös kulttuurisektorilla. Kupoli-toimikunta asetettiin helmikuussa 1991, ja se jätti mietintönsä syyskuussa 1992. Tänä aikana Neuvostoliitto romahti (virallisesti 1991 lopulla) ja ETA-sopimus allekirjoitettiin (voimaan 1994). Samoin sopimus Euroopan unionista eli Maastrichtin sopimus kulttuuriartikloineen allekirjoitettiin (voimaan 1993 lopulla) ja Suomi haki unionin jäsenyyttä (liittyi 1995).

1990-luvun alkupuolella "transnationaalisuus" alkoi näkyä Suomen kulttuurielämän ulkoisessa suuntautumisessa (termistä ks. Väyrynen 1999, 65). Kupoli-mietinnössä odotettiin "kansalaisten Euroopan" vahvistuvan myös taiteen ja kulttuurin alueilla (mts. 58). Euroopan neuvoston ja Euroopan unionin ohjelmien arveltiin edistävän suoraan kansalais-toimintaan perustuvan, kansallisvaltioiden rajoista piittaamattoman kulttuurivaihdon muotojen syntymistä (Ristimäki 1994, 3). Oltiin siirtymässä virallisella tasolla organisoidusta ja kontrolloidusta yhteydenpidosta taiteentekijöiden ja -tuottajien väliseen suoraan kanssakäymiseen. Kahdenväliset kulttuurisopimukset olivat ominaisia kylmän sodan ja valtablokkien kaudelle. Etenkin sosialististen maiden kanssa tehtyihin kulttuurisopimuksiin sisältyi valtiojohtoisuuden ja jopa valvonnan elementti. (Ks. Siikala 1977, 181–205; Kahdenväliset kulttuurisopimukset jne./Merilampi 2003.)

Neuvostoliiton romahtaminen näkyi Kupoli-mietinnössä muun muassa ajatuksena elvyttää Itämeri kulttuuri- ja talousalueena samoin kuin innostuksena osallistua Venäjän ja Baltian maiden jälleenrakentamiseen kulttuurisella ulottuvuudella (mts. 57). Suuria odotuksia mietinnössä kohdistettiin ennen muuta toteutumassa olleisiin Euroopan sisämarkkinoihin, mikä merkitsi tavaroiden, palveluiden, pääoman ja ihmisten vapaata liikkuvuutta ja kilpailua. Taiteilijoille ja taiteen tuotteille olivat avautumassa Euroopan laajuiset markkinat,

ja opiskelu ulkomailla oli helpottumassa EY:n ohjelmien kautta (s. 60). Suomi oli myös pääsemässä mukaan EY:n kulttuuriohjelmiin ilman erityisjärjestelyjä (mp.).

Kupoli-mietinnössä sekä kulttuurinen moniarvoisuus että kansainvälinen vuorovaikutus kytkettiin avoimesti Suomen innovaatio- ja kilpailukykyyn maailmanmarkkinoilla (s. 56). Taiteen edellytettiin tieteen lailla olevan vertailukelpoista ja kilpailukykyistä kansainvälisesti. Taiteilijoille oli kyettävä tarjoamaan mahdollisuuksia kansainväliseen vaihtoon, ulkomaiseen koulutukseen, työskentelyyn ja töiden esittelyyn. Kulttuurielämän uudistamiseksi ja virikkeiden hankkimiseksi Suomeen oli saatava taiteilijavieraita muista maista. (Mts. 157.) Taiteilijakoulutuksen tuli olla tasoltaan kansainvälistä, mikä voitiin taata yhtäältä tuomalla tänne ulkomaisia opettajia ja toisaalta lähettämällä opiskelijoita ulkomaille (s. 166). Mahdollisuus, että lahjakkaat taiteilijat saisivat työtilaisuuksia ulkomailta ja muuttaisivat pois Suomesta, otettiin mietinnössä huomioon, mutta sen katsottiin hyödyttävän maan kulttuuria. Vastaavasti oli huolehdittava siitä, että Suomella olisi vetovoimaa ulkomaisten taiteilijoiden silmissä jopa niin, että osa heistä asettuisi tänne pysyvästi. (Mts. 58, 157.)

Vuosi 1992 oli kulttuurivaihdon kannalta merkkipaalu siinäkin mielessä, että tuolloin perustettiin Näyttelyvaihtokeskus FRAME, joka myöntää apurahoja suomalaisen nykytaiteen esittelyyn ulkomailla ja järjestää kansainvälisiä näyttelyitä yhteistyössä muiden tahojen kanssa. Tukea myönnetään ensisijaisesti kuljetus- ja vakuutuskuluihin sekä vieraskielisten painotuotteiden tekoon. Yksityinen FRAME toimii Suomen Taideakatemian säätiön alaisuudessa, mutta saa rahoituksensa pääosin opetusministeriöltä. FRAMEn organisatiomuoto heijastaa transnationaalista toimintakonseptia ja irrottaa näyttelyvaihtokeskusta sopivasti kansallisvaltion edustuksesta, jota kavahdetaan kansainvälisessä taidemaailmassa (ks. Bydler 2004, 27, 300).

KUPOLI oli kenties hieman aikaansa edellä kansainvälisellä ulottuvuudella, johon ei mietintöä koskevassa julkisessa keskustelussa kiinnitetty kovinkaan paljon huomiota verrattuna toimikunnan käsitykseen yksityisen tahon merkityksestä kulttuurin rahoituksessa tai sen vaatimuksesta, että taiteilijan tulisi tulla toimeen ensisijaisesti omalla työllään. Monet toimikunnan kansainvälistä vuorovaikutusta koskevista tavoitteista toteutuivat kaikkia aloja koskevinä osana Suomen integroitumista Euroopan yhteisöön. Tuoreimmat taiteilijapolitiikan kansainväliset linjaukset ovat peräisin vuonna 2001 asetetun ja vuonna 2002 mietintönsä jättäneen TAO-toimikunnan (Taide- ja taiteilijapoliittinen toimikunta) kynästä. TAO:n tehtävänä oli laatia ehdotus valtioneuvoston taide- ja taiteilijapoliittiseksi ohjelmaksi. Valtioneuvosto hyväksyi vuonna 2002 taide- ja taiteilijapoliittista ohjelmaa koskevan periaate-

päätöksen, jota opetusministeriö ja sen alaiset virastot ja asiantuntijaelimet Taiteen keskus-toimikunta mukaan lukien parhaillaan toteuttavat.

TAO-toimikunta piti kansainvälistä toimintaa ja liikkuvuutta tärkeänä, jotta "taide-elämän osaaminen" syvenisi (mts. 6). Tämä taas oli tarpeen taiteen innovatiivisen panoksen lisäämiseksi niin elinkeinoelämän kuin kansalaistenkin hyvinvoinnin näkökulmasta. Vaikka taiteellinen työ oli aina ollut kansainvälistä, kansainvälisen vaihdon ja kansainvälisten uramahdollisuuksien merkitys taiteilijoiden toiminnassa oli toimikunnan näkemyksen mukaan vain entisestään kasvamassa. Sen järjestämissä kuulemistilaisuuksissa keskeisimpiin taiteilijoiden esittämiin uudistustoiveisiin kuului juuri kansainväliseen toimintaan suunnattu erityistuki. (Mts. 73.)

Taidemaailman viimeaikaiseksi trendiksi kutsumaansa residenssitoimintaa TAO käsittelee mietinnössään pitkästi¹. Sitä tarkasteltiin yhtäältä taiteilijan ja toisaalta sen yhteisön näkökulmasta, jossa toimintaa harjoitetaan. Taiteilijalle residenssivierailun nähtiin tarjoavan tilaisuuden intensiiviseen työjaksoon uudessa ympäristössä vuorovaikutuksessa muunmaalaisten taiteilijoiden ja usein myös muiden taiteenalojen kanssa. Taiteilijavieraan puolestaan katsottiin voivan stimuloida yhteisöä, kun hän työskentelee paikallisten taiteilijoiden kanssa, opettaa alueen oppilaitoksissa, antaa esityksiä tai pitää työpajoja ja näyttelyitä. Residenssien kautta TAO oletti tapahtuvaksi monenlaista hyödyllistä verkostoitumista kansainvälisiin taideyhteisöihin. Residenssitoiminnan ja sen edellytysten kehittämistä pidettiin kaiken kaikkiaan tärkeänä osana Suomen taiteen kansainvälistymisen tukemista. (Mts. 57.)

Valtioneuvoston taide- ja taiteilijapolitiikkaa koskeva periaatepäätös (2003) on TAO-toimikunnan ohjelmaa huomattavasti lyhyempi ja tiiviimpi. Se sisältää ennen muuta poliittikalinjaukset, ei niinkään taustoja ja perusteluita. Suoraan ja konkreettisesti taidetoimikuntalaitoksen kansainväliseen toimintaan liittyvät seuraavat tavoitekohdat:

¹ Residenssitoiminnalla tarkoitetaan taiteilijan ammattimaista vähintään kaksi kuukautta kestävästä työskentelemisestä vieraassa asuin-, työ- ja kulttuuriympäristössä (yleensä ulkomailla). Taiteilijavierasohjelmat ja -ateljeet alkoivat yleistyä maailmalla 1980- ja erityisesti 1990-luvulla. Residenssityyppisen toiminnan historia laskeaan kuitenkin alkaneeksi jo paljon aikaisemmin, jopa 1930- ja 1940-luvulla, jolloin Yhdysvalloissa toimi kuuluisa Black Mountain College. Nykymuotoisia taiteilijataloja, -keskuksia ja -ohjelmia alettiin perustaa 1970-luvulla (esim. Künstlerhaus Bethanien Berliinissä). Suomen ensimmäinen residenssi oli Suomenlinnan Pohjoismaisen taidekeskuksen (nykyisin NIFCAN) vierasateljee, joka aloitti toimintansa jo vuonna 1981. (Kauhanen ja Malkavaara 1997, 8; Taide on mahdollisuuksia 2002, 56–57; Bydler 2004, 301; Kaurinkoski 2005.)

Eri puolilla maailmaan sijaitsevien residenssien verkostoksi perustettiin vuonna 1993 Res artis -järjestö (The International Association of Residential Arts Centres). Kun järjestön perustajajäseniä oli kolmisenkymmentä, nykyisin siihen kuuluu jo yli 200 residenssiä 50:stä eri maasta. FAA-järjestön (Association Française d'Action Artistique) Internet-sivuilla julkaistun luettelon mukaan maailmassa on tätä nykyä jopa tuhat residenssiä (Kokko 2005; Guide annuaire des résidences jne. 2005).

- 1) vähemmistökulttuurien tarpeisiin sekä maahanmuuttajataiteilijoiden asemaan on kiinnitettävä entistä enemmän huomiota (s. 7),
- 2) taiteilijoiden ja taiteilijaryhmien kotimaista ja kansainvälistä liikkuvuutta on tuettava (s. 7) sekä
- 3) residenssitoimintaa ja sen edellytyksiä on kehitettävä (s. 9).

Taide- ja taiteilijapolitiikan alisteisuus luovan hyvinvointiyhteiskunnan perimmäiselle tavoitteelle näkyy periaatepäätöksessä siinä, että taiteilijoiden liikkuvuutta tarkastellaan kohdassa "Palveluiden saatavuus ja elinympäristö" ja residenssitoimintaa kohdassa "Taide, elinkeinoelämä ja aluekehittäminen". Taiteilijoiden kotimaista ja kansainvälistä liikkuvuutta pidetään tärkeänä monipuolisten taiteellisten lähtökohtien turvaamiseksi (s. 7), mikä sekin voidaan ymmärtää välineeksi niin kilpailukyvyyn kuin kansalaisten hyvinvoinnin parantamiseksi. Periaatepäätös sisältää myös erillisen Kansainvälisyys-nimisen jakson, mutta siinä asetetut velvoitteet koskevat lähinnä opetusministeriötä (mts. 10)¹.

Taiteen keskustoimikunta kansainvälisenä toimijana

Vuosina 1991–1992 työskennellyt Kupoli-toimikunta korosti vahvasti taiteilijoiden kansainvälisen vaihdon ja liikkuvuuden merkitystä. Toimikunnan työskentelyn aikana opetusministeriö siirsi ensimmäistä kertaa Taiteen keskustoimikunnalle määrärahaa taiteilijoiden ja taiteenalan asiantuntijoiden matka-avustuksia varten (220 000 mk vuonna 1992). Keskustoimikunnan aktiviteetti kansainvälisellä ulottuvuudella alkoi muutoinkin vahvistua 1990-luvun alkupuoliskolla. Vuosikymmenen alusta lähtien keskustoimikunta on edustanut Suomea Itämeren alueen maiden Ars Baltica -yhteistyöverkostossa. Ars Balticaan, joka toimii työryhmän (committee) muodossa, kuuluu kaksi edustajaa kustakin jäsenmaasta, jotka ovat Suomen ohella Latvia, Liettua, Norja, Ruotsi, Saksa, Tanska, Venäjä ja Viro. Vuonna 2000 keskustoimikunta oli perustamassa maailman taideneuvostojen yhteistyöjärjestöä IFACCAa (International Federation of Arts Councils and Culture Agencies). Nykyisin keskustoimikunta osallistuu myös Terveyttä kulttuurista -verkoston pohjoismaiseen yhteistyöhön.

¹ Opetusministeriötä velvoitetaan mm. käynnistämään eri taiteenalojen kansainvälisen esittämisen sekä kansainvälisen yhteistuotannon edistämistä tähtäävä hanke. Olemassa olevien taiteen vienti- ja tiedotuskanavien toiminnan tukemisen tärkeyttä korostetaan samoin. Lisäksi edellytetään selvityksen tekemistä siitä, voitaisiinko opetusministeriön ja kauppaja teollisuusministeriön yhteistyönä käynnistää hanke markkinaperusteisen taiteen vientiedellytysten kehittämiseksi. (Mts. 10.)

1990-luvun puolestavälistä lähtien Taiteen keskustoimikunta on osallistunut aktiivisesti taiteilijavierastoiminnan ja -vaihdon kehittämiseen. Opetusministeriö asetti vuonna 1995 keskustoimikunnan vastuuseen Euroopan nuorten taiteilijoiden työtilaisuuksien vaihto-ohjelman (Pépinières européennes pour jeunes artistes) koordinaatiosta ja hallinnollisista tehtävistä Suomessa. PEJA on Ranskassa päämajaansa pitävä Euroopan unionilta rahoitusta saava vaihto-ohjelma, joka aloitti toimintansa vuonna 1990 (ks. L'enquête artistes 2004, 14–16). Vuonna 1997 laadittiin kansallinen residenssitoiminnan kehittämisohjelma Taiteen keskustoimikunnan johdolla (ks. Kauhanen ja Malkavaara 1997).

Tulevina vuosina Taiteen keskustoimikunta todennäköisesti kiinnittää vielä entistä enemmän huomiota kansainväliseen vuorovaikutukseen ja monikulttuurisuuteen ja pyrkii voimistamaan omaehtoista toimintaansa tällä alueella. Taidetoimikuntalaitosta vuonna 2004 arvioinut kansainvälinen raati ennakoii, että koska taiteet ovat kasvavasti kansainvälistymässä, myös keskustoimikunta ryhtyy kehittämään tulevaisuudessa asiantuntemustaan tällä alueella (ks. Adaams et al. 2004, 40). Satunnaisten päätösten ja *ad hoc* -ratkaisujen välttämiseksi se kehotti opetusministeriötä ja taidetoimikuntalaitosta laatimaan kansainvälisen toiminnan strategian (mp.). Ministeriöllä ei ole erillistä kansainvälisen toiminnan strategiaa, mutta vuonna 2003 hyväksytyssä vuoteen 2015 ulottuvaan toimintastrategiassa yhdeksi toimialan kuudesta strategisesta avainalueesta on otsikoitu "Monipuolistetaan kansainvälistä vaikuttamista". Ministeriössä on myös viime vuosina tehty useita kansainväliseen toimintaan liittyviä selvityksiä koskien muun muassa ministeriön sisäistä työnjakoa näissä asioissa (2003), kahdenvälisiä kulttuurisopimuksia ja -ohjelmia (Merilampi 2003), kansainvälisen toiminnan kehittämistä (Ekberg 2004) sekä kulttuurivientä (Koivunen 2004). Globalisaation vaikutuksia opetusministeriön hallinnonalalla on myös selvitetty, kuten muissakin ministeriöissä.

Entistä vahvemman roolin ottaminen kansainvälisen toiminnan alueella sopii taidetoimikuntalaitoksessa viime vuosina käynnissä olleeseen tehtävänäuudistukseen ja muuttuneeseen työnjakoon opetusministeriön kanssa. Taiteen keskustoimikunnan taide- ja kulttuuripoliittista roolia alan substanssiasiantuntijana on pyritty voimistamaan. Ministeriö korostaa strategista rooliaan kulttuuripoliittikan suunnittelussa ja on delegoinut huomattavia määriä avustuksia alaiensa virastojen ja asiantuntijaelinten jaettaviksi. Vuonna 2000 toteutetulla lainsäädäntöuudistuksella pyrittiin keskittämään taiteellisen tason arviointiin perustuvan tuen päätöksenteko taidetoimikuntalaitokselle. Tuolloin kirjastoapurahoja ja kuvataiteilijoiden näyttöapurahoja jakavat lautakunnat samoin kuin valtion taidekokoelmaa hoitava ja kartuttava valtion taideteostoimikunta siirtyivät Taiteen keskustoimikunnan yhteyteen.

Myös kansainvälisen kulttuuriyhteistyön harkinnanvaraisten valtionavustusten myöntämisessä ministeriö keskittyy yhä vahvemmin strategisesti merkittäviin hankkeisiin. Ministeriö on alkanut suosia virallisen valtioiden välisen vaihdon sijaan toimijoiden suoria kontakteja rajojen yli (Merilampi 2005). Käsiteltävien hakemusten määrää vähennetään ohjaamalla yksittäisiä hankkeita entistä enemmän ministeriön alaisille toimijoille ja muille yhteistyötahoille. Ministeriö myös selkeyttää kansainvälisen yhteistyön avustusten myöntökriteereitä sekä sisäistä työnjakoaan niitä myönnettäessä. Vuonna 2005 kansainvälisen sihteeristön asioita ja virkamiehiä on siirretty substanssiosastoille ja 1. syyskuuta aloitti toimintansa kulttuurivientiyksikkö. Osa kansainvälisen toiminnan määrärahoista on jo vuonna 2005 ollut asianomaisten yksiköiden jaettavana, esimerkiksi kulttuuri-instituuttien toiminnan sekä kansainväliseen levitykseen tarkoitettujen julkaisujen tukeminen siirrettiin kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osastolle (yhteensä 4,7 miljoonaa euroa). Taiteen keskustoimikunnalle ei vielä tähän mennessä ole siirretty mitään opetusministeriön kansainvälisen sihteeristön myöntämiä määrärahoja. Kulttuurivientihankkeen toimenpide-ehdotuksiin sisältyy 400 000 euron lisäys henkilövaihto-ohjelmien määrärahoihin vuodesta 2006 lähtien. Osa siitä tulisi Taiteen keskustoimikunnan käyttöön. (Koivunen 2004, 25.)

KANSAINVÄLISYYDEN EDISTÄMINEN KÄYTÄNNÖSSÄ

Tulostavoitteet ja keinot

Opetusministeriö suuntaa alaistensa virastojen ja asiantuntijaelinten toimintaa nykyisin ennen muuta säädös-, informaatio- ja tulohajauksen avulla. Tulobudjetointi otettiin käyttöön taidetoimikuntalaitoksessa vuonna 1994, mutta sen suunnittelu alkoi jo vuonna 1992. Yhdeksi tulosalueeksi otettiin tuolloin kansainvälisen vuorovaikutuksen edistäminen. Joka vuosi tehtävä tavoitteiden asettaminen ja keinojen määrittäminen niiden saavuttamiseksi on osaltaan sittemmin vakiinnuttanut kansainvälisen ulottuvuuden merkitystä taidetoimikuntien työskentelyssä.

Taiteen keskustoimikunta toteuttaa opetusministeriön strategisia tavoitteita tulossopimuskäytännön kautta. Taiteen alan kansainvälisen vuorovaikutuksen ja yhteistyön edellytysten ylläpitäminen ja edelleen vahvistaminen on yksi kahdeksasta opetusministeriön keskustoimikunnalle asettamasta tulostavoitteesta. Tulossopimuksessa vuosille 2005–2007 näiden tavoitteiden toteuttamiseksi esitetään viisi keinoa:

- 1) jaetaan matka-avustuksia taiteilijoille ja taiteen alan asiantuntijoille

- 2) toteutetaan vuonna 1997 laadittua residenssiohjelmaa eli tuetaan osallistumista kansainvälisiin residensseihin sekä Suomessa sijaitsevien kansainvälisten residenssien ylläpitämistä
- 3) osallistutaan Itämeren alueen kulttuuriyhteistyötä edistävän Ars Baltica -verkon toimintaan
- 4) osallistutaan taideneuvostojen kansainvälisen järjestön IFACCAn toimintaan alan yhteistyön ja vuorovaikutuksen kehittämiseksi sekä
- 5) tarjotaan opetusministeriölle substanssiasiantuntemusta kansainvälisessä kulttuuriyhteistyössä.

Tässä julkaisussa käsitellään näistä kohtia 1 ja 2, joita Taiteen keskustoimikunta toteuttaa käytännössä jakamalla vuosittain sen käyttöön valtion tulo- ja menoarviossa varatusta määrärahasta matka- ja residenssiavustuksia. Avustukset kohdistuvat siis lähinnä *taiteilijoiden liikkuvuuteen*, minkä ohella jälkimmäisiin liittyy taiteen soveltavan käytön kautta aluekehittämistavoitteita. Edellisiä myönnetään taiteilijoille ja taiteenalan asiantuntijoille ulkomaisien matkojen aiheuttamiin kustannuksiin ja jälkimmäisiä taiteilijoille vierailuihin kansainvälisissä residensseissä sekä kunnille, yhdistyksille tai muille yhteisöille kansainvälisten residenssien perustamiseen ja ylläpitoon. Kohtiin 3–5 ei liity erillisiä määrärahoja tai julkisesti haettavissa olevia tukimuotoja. Ars Baltica -toimintaan (kohta 3) kytkeytyy silloin tällöin muutama taiteilijoiden tai taiteenalan asiantuntijoiden vierailu, johon varat kuitenkin otetaan samasta määrärahasta kuin residenssiavustukset (kohta 2). Sen sijaan PEJA-ohjelmaan osallistumisen kustannuksia ei makseta näistä varoista vaan opetusministeriön momenteilta¹.

Tukimuotojen kehitys ja jakokriteerit

Matka- ja residenssiavustukset ovat taidetoimikuntalaitoksen ainoat erityisesti kansainväliseen toimintaan kohdistetut tukimuodot. Molemmat tukimuodot ovat tulleet taidetoimikuntalaitoksen, tarkemmin sanottuna Taiteen keskustoimikunnan jaettaviksi 1990-luvun aikana. Perinteisimpiin julkisen taiteilijatuon muotoihin kuuluvat matka-avustukset siirret-

¹ Kuten edellä todettiin, Suomi liittyi PEJA-ohjelmaan vuonna 1995. Parhaillaan on menossa neljäs ohjelmakierros (2005–2008), jossa Suomi on mukana. Tilaston tarkastelujakson aikana Suomessa toteutettiin residenssit kolmena vuotena: 1996, 1999 ja 2002. PEJA-residenssit sijaitsivat Espoossa, Helsingissä ja Jyväskylässä (vuonna 2005 joukkoon on liittynyt Rauma). Opetusministeriö asettaa tarkoitukseen varatun määrärahan Taiteen keskustoimikunnan käyttöön. Tämä puolestaan myöntää avustukset residenssejä ylläpitäville kaupungeille, jotka taas myöntävät apurahoja taiteilijoille.

tiin opetusministeriöstä Taiteen keskustoimikunnan jaettaviksi asteittain 1990-luvun loppuun mennessä. Residenssiavustukset sen sijaan perustettiin vasta vuonna 1997.

Matka-apurahoja alettiin myöntää jo 1864, kun valtion taiteenedistämismäärärahat perustettiin (Tuomikoski-Leskelä 1977, 22–23)¹. Aluksi matka-apurahoja jaettiin kansainvälisesti vertailukelpoisen edustustaiteen synnyttämiseksi tuoreelle kansakunnalle. Taiteilijoita kannustettiin lähtemään ulkomaille ottamaan oppia ja saamaan vaikutteita. Myöhemmin painopiste siirtyi korkeatasoisen suomalaisen taiteen esittelyyn ulkomailla. Jos matkaavustukset voidaan laskea lähinnä perinteiseen kansallisvaltion taiteen tukitoimintaan, residenssiavustukset liittyvät sen sijaan edellä kuvattuun kansainvälistymisen erityisesti 1990-luvulla voimistuneeseen transnationaaliseen vaiheeseen (residenssitoiminnan transnationaalisuudesta ks. Väyrynen 2002).

Myös muista taidetoimikuntalaitoksen tukimuodoista jo nyt huomattava ja oletettavasti jatkuvasti kasvava osa kanavoituu kansainväliseen toimintaan tai käytettäväksi työskentelyyn ulkomailla. Mistään apurahasta tai avustuksesta ei kuitenkaan ole kiintiöity tiettyä osuutta kansainväliseen toimintaan, ja esimerkiksi taiteilija-apurahaa on sallittua käyttää yhtä lailla kotimaassa kuin ulkomailla. Käytännössä miltei mitä tahansa taidetoimikuntalaitoksen jaettavana olevaa apurahaa ja avustusta on voitu näin ollen käyttää kansainväliseen vaihtoon tai työskentelyyn ulkomailla².

Apurahojen ja avustusten haku- ja myöntölistoista tai Harava-rekisteristä ei nykyisellään voi tarkasti päätellä, kuinka suuri osa taiteen tuesta lopulta kohdistuu kansainväliseen toimintaan tai ulkomailla tapahtuvaan työskentelyyn. Jos apurahan tai avustuksen käyttötarkoituksiksi on merkitty esimerkiksi tanssiteoksen valmistaminen tai sävellys- ja sanoitustyö, työskentely- tai esityspaikoista ei tiedetä mitään. Tuen käyttöä koskevista selvityksistä voidaan päästä hieman pitemmälle, mutta annetut tiedot eivät ole täysin yhteismitallisia eivätkä kattavia tällä ulottuvuudella, sillä sitä ei erityisesti nosteta esiin lomakkeissa. Viime kädessä taidetoimikuntalaitoksen tuella tapahtuvan kansainvälisen toiminnan selvittäminen edellyttäisi tuen saajille tehtävää kyselyä.

Myös alueellisten taidetoimikuntien tehtäviin kuuluu lain mukaan kansainvälinen toiminta. Niiden apurahoista ja avustuksista osa kanavoituu kansainväliseen toimintaan,

¹ Senaatti oli myöntänyt käyttövaroistaan matka-avustuksia kuvataiteilijoille jo vuonna 1863 (mp.).

² Vuonna 2005 muotoilun edistämisen ja kehittämisen apurahoja myönnettiin muun muassa osallistumiseen Milanon muotoilumessuille, säveltaiteen kohdeapurahoilla taas tuettiin pianonsoiton opintoja Yhdysvalloissa ja viulunsoiton opintoja Saksassa. Valokuvaproduktioiden tuotantotukea puolestaan myönnettiin japanilaisen valokuvataiteilijan kiertonäyttelyn järjestämiseen Suomessa, suomalais-venäläiseen valokuvausprojektiin, laajaan suomalaisen valokuvauksen yhteisnäyttelyyn Yhdysvalloissa sekä kansainvälisen valokuvatriennaalin järjestämiseen Tampereella.

mutta niillä ei ole erityisiä tähän tarkoitukseen varattuja avustuksia. Sen sijaan ne ovat mukana kansainvälisissä yhteishankkeissa, samoin osa niistä ylläpitää residenssejä sekä Suomessa että ulkomailla¹. Lapin taidetoimikunta aloitti Barentsin alueen yhteistyön jo 1980- ja 1990-lukujen vaihteessa. Opetusministeriö tietenkin tukee vuosittain huomattavilla summilla taidelaitosten, -järjestöjen ja muiden yhteenliittymien kansainvälistä toimintaa. Se rahoittaa muun muassa eri maissa sijaitsevia kulttuuri-instituutteja sekä eri kulttuurialojen tiedotus- ja vientikeskuksia, isojen taidenäyttelyiden vientiä ja ulkomaisia konserttikiertueita. Kansainväliseen toimintaan korvamerkittyjen määrärahojen ohella huomattava osa muustakin opetusministeriön jakamasta tuesta kanavoituu lopulta tähän tarkoitukseen.

Kaiken kaikkiaan käsillä oleva selvitys kattaa siis vain murto-osan valtion taide- ja kulttuurihallinnon kansainväliseen toimintaan ja työskentelyyn myöntämistä apurahoista ja avustuksista. Rajaus on kuitenkin siinä mielessä tarkka ja yksiselitteinen, että siihen sisältyvät kaikki *valtion taidetoimikuntalaitoksen jakamat kansainväliseen toimintaan korvamerkityt avustukset*.

Laeissa ei ole tarkemmin määritelty matka- ja residenssiavustusten (niin kuin ei muidenkaan apurahojen tai avustusten) myöntämisperusteita. Matka- ja residenssiavustusten taidepoliittinen tehtävä tulee määritellyksi Taiteen keskustoimikunnan ja opetusministeriön välisissä tulossopimuksissa. Taidepoliittiset ohjelmat ja selvitykset sekä valtioneuvoston taide- ja taiteilijapoliittinen periaatepäätös vuodelta 2003 antaa myös lisävalaistusta niiden perimmäisistä tavoitteista, kuten edellä todettiin. Hakijan näkökulmasta avustusten käyttötarkoitukset ja kriteerit tulevat konkreettisemmin määritellyiksi hakuilmoituksissa, jotka julkaistaan Taiteen keskustoimikunnan Internet-sivuilla (ks. alla)². Hakulomakkeiden ohjeissa ja myöntökirjeissä ilmenee vielä muutamia tarkennuksia, kuten residenssihakijoiden tapauksessa erityishuomion kohteena pidetyt ominaisuudet (ks. myöhemmin s. 31).

MATKA-AVUSTUKSET

Taiteilijoiden ja taiteen asiantuntijoiden kansainvälisistä matkoista aiheutuviin menoihin. Taiteellisesti tai taiteenlajin kannalta muutoin merkittäviin hankkeisiin, joissa taiteilijat tai taiteenalan muut asiantuntijat edustavat aktiivisesti Suomea esiintymällä, pitämällä näyttelyä, esittämällä, esitelmöimällä jne., kattamaan välittömiä matkustuskuluja edullisimman käytettävissä olevan taksan mukaisina (ei majoitusta eikä päivärahajoja). Ei opinto-, tutustumis- tms. matkoihin.

¹ Etelä-Savon, Keski-Suomen, Pohjois-Karjalan sekä Satakunnan taidetoimikunnilla on yhteinen residenssi Prahassa, Pirkanmaan ja Pohjanmaan taidetoimikunnilla samoin Prahassa, Pohjois-Karjalan ja Satakunnan taidetoimikunnilla Arenys de Marissa Espanjassa, Hämeen ja Kaakkois-Suomen taidetoimikunnilla Barcelonassa sekä Lapin, Oulun ja Uudenmaan taidetoimikunnilla Berliinissä.

² On huomattava, että näissä kuvauksissa hakijalle ei esitetä tukimuotojen taidepoliittisia tavoitteita samaan tapaan kuin esimerkiksi valokuvateosten laatutuen tapauksessa, josta sanotaan, että tarkoituksena "on saada julkaistuksi sellaisia teoksia, joissa käytetään valokuvaa itsenäisenä taiteen ja viestinnän muotona". Laatutuen pyrkimyksenä on "edistää ja parantaa suomalaisen valokuvakirjallisuuden tasoa". Ks. Karttunen 2005, 29–32.

RESIDENSSIIVUSTUKSET

Residenssiavustusta voivat hakea matka- ja elantokustannuksiin taiteilijat, jotka on hyväksytty vahvistettuihin, pitkäkestoisiin (pääsääntöisesti vähintään kaksi kuukautta) kansainvälisiin taiteilijavierasohjelmiin. Tukea ei kuitenkaan myönnetä Suomen valtion muulla tavoin tukemiin taiteilijaresidensseihin, kuten Pariisin Cité, Ateena, Marbella, Grassina, Villa Lante, Visuaalisten taiteiden säätiö Yhdysvalloissa, Oaxaca Meksikossa tai Villa Karo Beninissä. Avustuksia voivat hakea myös kunnat, yhdistykset ja muut residenssejä ylläpitävät yhteisöt taiteilijaresidenssien käynnistys- ja toimintakuluihin.

Määrärahojen luonne ja suuruus

Taiteen keskustoimikunnan jakamat matka- ja residenssiavustukset sisältyvät valtion tulo- ja menoarviossa opetusministeriön pääluokan momenttiin 29.90.52, joka rahoitetaan veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroilla. Kyseessä on arviomääräraha. Matka-avustukset ja residenssiavustukset ovat harkinnanvaraisia valtionavustuksia, joiden jakoa, käyttöä ja seurantaä säätelee vuonna 2001 voimaan tullut valtionavustuslaki (688/2001). Niitä myönnetään vain hakemuksesta. Myöntävä valtionapuviranomainen, tässä Taiteen keskustoimikunta, päättää avustuksen tarpeellisuudesta ja suuruudesta harkintansa mukaan. Myöntämisen on oltava perusteltua valtionavustuksen käytölle asetettujen tavoitteiden kannalta. Apurahoja ja avustuksia koskeviin päätöksiin ei saa hakea muutoksia valittamalla. Valtionavustuksen käytöstä on aina laadittava selvitys tiettyyn määräaikaan mennessä, ja käyttämättä jäänyt avustus tai sen osa on palautettava valtiolle. Peruuntuneet avustukset ja palautukset voidaan jakaa uudestaan saman budjettivuoden aikana.

Samaan alamomenttiin matka- ja residenssiavustusten kanssa kuuluvat myös avustukset lastenkulttuurin edistämiseen sekä monitaiteellisen ja taiteiden raja-alueella olevan toiminnan tukemiseen. Vuonna 2005 näihin tarkoituksiin oli varattu yhteensä 1 216 000 euroa (29.90.52.39). Opetusministeriön veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarojen käyttötarkoituksia ja käyttöön asettamista koskevan päätöksen mukaan siitä osoitettiin lastenkulttuuriin 510 000 euroa ja monitaiteelliseen toimintaan 196 000 euroa. Loput 510 000 euroa oli varattu taiteenalan ulkomaisiin matka-avustuksiin, taiteilijavaihtoon, residenssiavustuksiin ja Ars Baltica -toimintaan.

Kansainvälisen toiminnan määrärahan jaosta matka-avustusten ja residenssiavustusten kesken Taiteen keskustoimikunta voi päättää itse. Erillistä päätöstä määrärahan jaosta toimikunta ei kuitenkaan missään vaiheessa tee vaan se määräytyy käytännössä hakemusten ja useita kertoja vuodessa tehtävien päätösten myötä. Matka-avustusten hakuaika on nykyisin

neljä kertaa ja residenssiavustusten yhden kerran vuodessa. Vuotuiset vaihtelut kansainvälisen toiminnan määrärahan jaossa matka- ja residenssiavustusten kesken ovat olleet huomattavia (taulukko 1). Vuosina 2000–2004 niihin käytettiin yhteensä runsaat 1,9 miljoonaa euroa (vuoden 2004 hintaan), josta matkojen osuus oli 51 prosenttia ja residenssien 49 prosenttia. Matalimmillaan matkojen osuus oli 45 prosenttia (vuonna 2002) ja korkeimmillaan 61 prosenttia (2004); residenssien osuudet vaihtelivat vastaavasti 39:stä 55 prosenttiin jakson aikana.

Taidetoimikuntalaitoksen jaettavana olevan tuen piirissä kansainvälisen toiminnan avustukset ovat kasvaneet viimeisten 10–15 vuoden aikana keskimääräistä nopeammin, tosin systemaattista vertailua on useista syistä vaikeaa tehdä näin pitkältä ajalta. Tilastoharhaa aiheuttaa ensinnäkin se, että taidetoimikuntalaitokselle on delegoitu toistuvasti uusia avustustyyppisiä opetusministeriöstä. Tästä johtuen toimikuntien jaettavana oleva rahamäärä näyttää kasvaneen huomasti vuosien 1995 ja 2005 välillä. Toiseksi toimikunnat ovat jakanee aikaisemmin olemassa olleita avustuksia uusiin alatyyppeihin. Tätä nykyä taidetoimikuntalaitoksilla on jaettavana jo yli 40 eri tukimuotoa.

TAULUKKO 1. Taiteen keskustoimikunnan kansainvälisten avustusten määrärahat 1992–2004

	Määräraha Käytetty		josta		Määräraha Käytetty		josta	
			1) matkat ja taiteilijavaihto	2) residenssit ja Ars Baltica ¹			1) matkat ja taiteilijavaihto	2) residenssit ja Ars Baltica ¹
	€ käypään hintaan				€ 2004 hintaan ²			
1992	37 000	37 000	37 000	–	43 900	43 900	43 900	–
1993	84 100	83 700	83 700	–	97 600	97 200	97 200	–
1994	84 100	83 500	83 500	–	96 600	95 900	95 900	–
1995	67 300	65 900	65 900	–	76 500	74 900	74 900	–
1996	92 500	93 900	92 100	–	104 500	106 100	104 100	–
1997	101 900	101 400	101 400	–	113 800	113 200	113 200	–
1998	145 900	143 900	143 900	–	160 600	158 400	158 400	–
1999	370 000	368 200	216 800	151 400	402 600	400 600	235 900	164 700
2000	370 000	372 300	175 400	196 900	389 500	391 900	184 700	207 300
2001	370 000	345 700	172 800	172 900	379 900	354 900	177 400	177 500
2002	380 000	372 900	168 500	204 400	384 100	376 900	170 300	206 600
2003	370 000	355 200	171 000	184 300	370 700	355 900	171 300	184 600
2004	470 000	467 100	283 900	183 200	470 000	467 100	283 900	183 200

¹ PEJA-residensseille vuosina 1996, 1998 ja 2002 myönnetty avustukset eivät sisälly tähän vaan ne on maksettu opetusministeriön momenteilta. Ks. s. 10 alaviite 1.

² Deflatoitu elinkustannusindeksillä. Taulukon kaikki luvut pyöristetty lähimpään sataan euroon.

Lähteet: Taiteen keskustoimikunnan arkisto/jakopäätökset ja seuranta 1992–1995; HARAVA-rekisteri 1996 lähtien.

Taiteen keskustoimikunnalle varattiin ensimmäisen kerran määrärahaa kansainvälisiin avustuksiin – tuolloin pelkästään matka-avustuksiin – vuoden 1992 talousarviossa (taulukko 1). Jaettavana oli tuolloin 220 000 markkaa, mikä on vuoden 2004 hintaan vajaat 44 000 euroa. 1990-luvun jälkipuoliskolla keskustoimikunnan käyttöön varattu kansainvälisten avustusten määräraha kasvoi huomattavasti. Vuonna 1999 sitä korotettiin reaalisesti peräti 150 prosenttia edellisvuoden arvosta. 2000-luvun puoleenväliin mennessä määräraha oli jo reilusti yli kymmenkertainen alkutilanteeseen verrattuna.

Viimeisten viiden vuoden ajalta voidaan tehdä yhteismitallisia ja luotettavia vertailuja Paula Karhusen (2005b) Taiteen keskustoimikunnan tutkimusyksikössä laatimien tilastojen pohjalta. Hän on ottanut huomioon tarkastelujakson aikana tapahtuneet määrärahojen delegoinnit opetusministeriöstä taidetoimikuntalaitokselle. Karhusen tilastot kattavat Taiteen keskustoimikunnan, valtion taidetoimikunnat sekä edellä mainitut apurahalautakunnat. Alueellisten taidetoimikuntien tukitoimintaa niissä ei kuitenkaan käsitellä, eikä valtion taidetoimikunnan hankintoja lasketa tukikokonaisuuteen mukaan.

Karhusen tilastojen mukaan kansainvälisen toiminnan tuki ei kasvanut poikkeuksellisen nopeasti vuosien 2000 ja 2004 välillä vaan täsmälleen samaa tahtia kuin koko taidetoimikuntalaitoksen jaettavana ollut tuki, noin 19 prosenttia. Kansainvälisten avustusten määrärahat kasvoivatkin ennen muuta 1990-luvun loppupuoliskolla. 2000-luvun alkuvuosina ne itse asiassa supistuivat reaalisesti, sillä vuosittain jaossa ollut summa pysyi nimellisesti samana. Määrärahaan tehtiin huomattava korotus vuonna 2004, jolloin se nousi 370 000 eurosta 470 000 euroon, mikä merkitsi 27 prosentin kasvua. Koko taidetoimikuntalaitoksen tuki kasvoi samana aikana 10 prosenttia (Karhunen 2005a, 11). Pienempi korotus kansainvälisiin määrärahoihin tehtiin vielä vuonna 2005, jolloin ne kohosivat 510 000 euroon (+ 9 %).

Kansainväliseen toimintaan korvamerkitty tuki on marginaalista taidetoimikuntalaitoksen kokonaistuessa. Tähän tarkoitukseen vuosina 2000–2004 käytetyt runsaat 1,9 miljoonaa euroa (vuoden 2004 hintaan) olivat vain oli 2,3 prosenttia taidetoimikuntalaitoksen tänä aikana jakamasta taiteellisen toiminnan tuesta. Matka-avustusten osuus kokonaistuesta oli viisivuotisjakson aikana 1,2 prosenttia ja residenssiavustusten 1,1 prosenttia. Hakemuseriä näkökulmasta matka- ja residenssiavustukset ovat kuitenkin merkittäviä taidetoimikuntalaitoksen työllistäjiä, sillä niiden yhteenlaskettu osuus (runsaat 3 900) oli peräti 10 prosenttia kaikista vuosina 2000–2004 tulleista hakemuksista (yhteensä vajaat 41 000). Pelkästään matka-avustusten osuus oli 9 prosenttia (lähes 3 600).

MATKA-AVUSTUKSET

Tukimuoto

Nykymuotoisen taidetoimikuntalaitoksen ja taiteen tukijärjestelmän suunnitellut valtion taidekomitea ei mietinnössään vuonna 1965 ehdottanut perustettavaksi erillisiä matka-avustuksia mutta katsoi kohdeapurahojen sopivan tähänkin tarkoitukseen (mts. 66)¹. Kohdeapurahoja onkin jatkuvasti myönnetty matkoihin ja erilaisiin hankkeisiin ulkomailla. Opetusministeriö jatkoi myös uuden apurahajärjestelmän aikana matka-avustusten myöntämistä taiteilijoille ja taiteenalan asiantuntijoille. Niistä ei pyydetty lausuntoja Taiteen keskustoimikunnalta tai taidetoimikunnilta. Kun 1990-luvun alkupuolella harkinnanvaraisia valtionavustuksia alettiin siirtää opetusministeriöltä taidetoimikuntalaitokselle, Taiteen keskustoimikunta sai ensin taiteilijoiden ja myöhemmin laajemmin alan asiantuntijoiden matka-avustukset jaettavakseen. Nykyisin ministeriö ei anna yksittäisille henkilöille matka-avustuksia kuin poikkeustapauksessa. Niitä myöntävät satunnaisesti sekä kansainvälisten asioiden sihteeristö että kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto.

Taiteen keskustoimikunnalle varattiin ensimmäisen kerran määrärahaa taiteilijoiden matka-avustuksia varten vuoden 1992 talousarviossa (ks. taulukko 1 sivulla 14). Jaettavana oli tuolloin 220 000 markkaa, josta myönnettiin 56 avustusta. 1990-luvun jälkipuoliskolla keskustoimikunnan käyttöön varattu kansainvälisten avustusten määräraha kasvoi huomattavasti, mutta osa siitä käytetään residensseihin ilman etukäteen määrättyä kiintiötä. Matka-avustuksiin vuosittain käytetty rahamäärä onkin vaihdellut melkoisesti. 2000-luvun alkupuolella matka-avustuksina jaettiin keskimäärin noin 197 000 euroa vuodessa (ks. taulukko 2 sivulla 19). Lukumääräisesti myöntöjä oli keskimäärin noin 270 vuodessa.²

Hakulomakkeella ja Internet-sivuilla annetun kuvauksen mukaan avustukset on tarkoitettu ulkomaan matkoihin taiteilijoille ja taiteenalan asiantuntijoille ja niitä myönnetään sellaisiin taiteellisesti tai jonkin taiteenlajin kannalta merkittäviin hankkeisiin, joissa he edustavat aktiivisesti Suomea esimerkiksi pitämällä näyttelyä, esiintymällä, esittämällä tai esitelmöimällä. Sitä ei myönnetä opinto-, tutustumis- tai muihin tämällyyppisiin matkoihin. Avustus kattaa ainoastaan välittömät matkustuskulut edullisimman vaihtoehdon mukaisina

¹ Taiteilija-apurahajärjestelmästä lopullisen ehdotuksen tehnyt tieteen ja taiteen työedellytyskomitea (1969) kohotti vuosittain jaettavien kohdeapurahojen määrää huomattavasti taidekomitean ehdotuksesta mutta ei lainkaan maininnut ulkomaanmatkoja niiden mahdollisina käyttökohteina.

² Näissä luvuissa ovat mukana vain kokonaan tai osittain voimaan jääneet avustukset (peruutukset ja palautukset on siis vähennetty sekä summasta että lukumäärästä). Saman budjettivuoden aikana tehdyt peruutukset tai palautukset voidaan jakaa uudestaan.

(ei majoitusta tai päivärahoja). Avustuksia voidaan myöntää ainoastaan yksittäisille taiteilijoille ja taidealan asiantuntijoille tai heidän muodostamilleen työryhmille. Yritykset, laitokset, yhdistykset tai muut yhteisöt eivät voi niitä saada. Käytännössä matka-avustuksen saaminen yleensä edellyttää ulkomailta tullutta kutsua.

Matka-avustuspäätöksiä tehdään neljä kertaa vuodessa. Hakemus on jätettävä maaliskuun, touko-, syys- tai marraskuun loppuun mennessä. Useimmilla muilla apurahoilla ja avustuksilla on hakuaika vain kerran vuodessa, mikä olisi joustamaton käytäntö matka-avustusten tapauksessa, sillä kutsuja ulkomaille voi tulla muutaman kuukauden varoitusajalla. Avustus voidaan myöntää myös matkan jälkeen, kunhan hakemus on toimitettu keskustoimikuntaan ennen matkalle lähtöä.

Nykyisin Taiteen keskustoimikunta jakaa valtion taide- ja kulttuurihallinnon piirissä periaatteessa kaikki yksittäisten taiteilijoiden ja taiteenalan asiantuntijoiden matka-avustukset. Opetusministeriön satunnaisesti yksityisille henkilöille myöntämien matka-avustusten ohella poikkeuksen muodostavat ainoastaan kirjailijoiden ja kääntäjien pohjoismaiset matka-apurahat, joista on vuodesta 2000 lähtien päättänyt valtion kirjallisuustoimikunta¹. Aikaisemmin niistäkin lopullisen päätöksen teki opetusministeriö. Hakemukset toimitetaan Suomen Kirjailijaliittoon, Finlands Svenska Författareföreningiin ja Suomen Kääntäjien ja Tulkkien Liittoon, joista kukin tekee suosituksen apurahan saajista omalta osaltaan. Kirjailijoiden pohjoismaiset matka-apurahat on tässä selvityksessä laskettu mukaan yleisiin matka-avustuksiin, koska ne myönnetään samasta määrärahasta. Kyse ei liioin ole suuresta summasta, sillä näitä apurahoja myönnetään vain 4–5 kappaletta vuodessa (vähintään yksi kuhunkin Pohjoismaahan). Kooltaan ne ovat kuitenkin keskimäärin hieman suurempia kuin Taiteen keskustoimikunnan myöntämät Pohjoismaihin suuntautuvat matka-avustukset, sillä rahoitusta voidaan myöntää myös oleskelukustannuksiin. Vuonna 2004 kirjailijoiden pohjoismaisia matka-avustuksia myönnettiin viisi ja niihin käytettiin yhteensä 5 000 euroa.

Taidetoimikuntalaitoksen tukimuotojen joukossa matka-avustusten osuus on lukumääräisesti huomattava mutta rahassa mitattuna vähäinen, kuten edellä todettiin. Vuosina 2000–2004 matka-avustushakemusten osuus kaikkien taidetoimikuntalaitokseen tulleiden hakemusten lukumäärästä oli 9 prosenttia. Myöntöjen lukumäärästä niiden osuus oli koko jakson aikana 12 prosenttia; vuonna 2004 määrärahan korotuksen ansiosta se nousi jopa 15 prosenttiin. Sen sijaan matka-avustuksiin käytetty euromäärä, vuoden 2004 hintaan yhteensä vajaat 983 000 euroa, oli vain 1,2 prosenttia taidetoimikuntalaitoksen kokonaistuesta

¹ Pohjoismaiden kahdenvälisiä rahastoja hallinnoi Hanasaaren ruotsalais-suomalainen kulttuurikeskus. Niistä jaetaan ensisijaisesti matka-apurahoja yksittäisille henkilöille ja ryhmille.

vuosina 2000–2004. Osuus oli 1,0–1,2 prosenttia ensimmäisenä neljänä vuotena mutta ponnahti 1,6 prosenttiin vuonna 2004. Matka-avustushakemukset ovat kooltaan pieniä, koska ne kattavat vain matkaliput edullisinta vaihtoehtoa käyttäen. Tarkastelujakson aikana myönnettyjen avustusten koko oli keskimäärin 730 euroa. Suurin myönnetty avustus oli 6 510 euroa ja pienin 100 euroa.

Hakemukset ja myönnöt 2000–2004

Matka-avustushakemuksia tuli Taiteen keskustoimikuntaan vuosina 2000–2004 yhteensä 3 596 kappaletta (taulukko 2). Keskimäärin hakemuksia tuli noin 720 vuodessa mutta lukumäärä vaihteli eri vuosina jonkin verran. Vuonna 2004 hakemuksia tuli useampia kuin koskaan aikaisemmin, yli 800 kappaletta, mikä saattoi osin heijastaa tarkoitukseen varatun määrärahan huomattavaa kasvua edellisestä vuodesta. Hakemuksista hyväksyttiin viisivuotiskakson aikana 1 413 eli 39 prosenttia¹. Kaikista taidetoimikuntalaitokseen tulleista avustus- ja apurahahakemuksista meni vastaavana aikana läpi huomattavasti pienempi osuus, 30 prosenttia (Karhunen 2005b, 5).

Hakemuksista 25 prosenttia ja myönnoistä 24 prosenttia oli kahden tai useamman henkilön työryhmän jättämiä. Tässä selvityksessä työryhmien hakemukset ja myönnöt on käsitelty päähakijan nimissä, niin kuin ne on merkitty Harava-rekisteriin. Työryhmät edustavat esimerkiksi yhtyeitä, musiikki-, tanssi- tai näyttelyryhmiä. Yleensä ja etenkin hyväksytyjen hakemusten tapauksessa kyse on melko pienistä kokoonpanoista, monesti projekti-kohtaisista yhteenliittymistä. Isojen laitosten kansainvälisiin projekteihin liittyvät matka-avustukset siirretään yleensä opetusministeriön käsiteltäviksi, jos niitä sattuu keskustoimikuntaan tulemaan (ministeriö puolestaan siirtää hallintomenettelylain perusteella keskustoimikuntaan sinne tulleita taiteilijoiden ja taiteenalan asiantuntijoiden hakemuksia).²

¹ Laskelmassa ovat mukana kaikki matka-avustusmyönnöt, siis myös sellaiset, jotka hakija on myöhemmin peruuttanut. Muutamia hakemuksia on peruutettu jo ennen kuin Taiteen keskustoimikunta on ehtinyt ottaa ne käsittelyynkään. Myönnettyjen avustusten peruutukset ja palautukset voidaan jakaa edelleen saman budjettivuoden aikana, minkä vuoksi myönnettyjen avustusten yhteenlaskettu summa on suurempi kuin todellisudessa käytetty määräraha. Taulukkoon 2 on laskettu myös myöntöjen ja peruutusten erotus.

² Opetusministeriö (nuorisoyksikkö) on siirtänyt Nuoren kulttuurin matka-avustusten käsittelyn CIMOon (kansainvälisen henkilövaihdon keskus). Näitä avustuksia voivat saada ulkomaille suuntautuviin esiintymismatkoihin kulttuuriryhmät, joiden jäsenet (tai vähintään 2/3 heistä) ovat alle 29-vuotiaita. Ryhmässä on oltava vähintään kolme jäsentä. Nuori kulttuuri -järjestelmä perustettiin osana 2003 alkanutta kulttuurivientihanketta (Koivunen 2004, 106).

TAULUKKO 2. Matka-avustushakemukset ja -myönnöt 2000–2004

	2000	2001	2002	2003	2004	Yhteensä
<i>kappaletta</i>						
Hakemukset	702	688	717	686	803	3 596
Myönnöt	263	271	230	222	427	1 413
Peruutukset ¹	24	13	10	4	15	66
Voimaan jääneet	239	258	220	218	412	1 347
<i>euroa vuoden 2004 hintaan²</i>						
Hakemukset ³	1 176 300	1 077 100	1 217 800	958 100	1 085 800	5 515 100
Myönnöt	196 800	182 200	181 100	180 300	296 000	1 036 400
Peruutukset	13 500	10 300	10 800	9 000	10 200	53 700
Voimaan jääneet	183 300	171 900	170 300	171 300	285 800	982 700

¹ Kokonaan palautetut tai peruutetut. Lisäksi 64 apurahasta osa on palautettu valtiolle.

² Luvut pyöristetty lähimpään sataan euroon.

³ Muutama hakemukseen ei ollut merkitty hakusummaa.

Miltei kolmasosa (1 139) matka-avustushakemuksista edusti kuvataidetta, jonka alueella toimivien taiteilijoiden näyttelymatkat kuuluvat tämän tukimuodon luontevimpiin käyttötarkoituksiin (taulukko 3 ja kuvio 1). Residenssimatkoihin, jotka myös ovat kuvataiteilijoille tyypillisiä, tätä avustusta sen sijaan myönnetään vain harvoin. Toisena tulivat säveltaiteen edustajat (640) esiintymismatkoineen lähes viidenneksen osuudella ja kolmantena taideollisuusala (415) näyttely-, esittely- ja messumatkoineen runsaan kymmenyksen osuudella. Säveltaiteilijoille avustusta oli pari kertaa myönnetty myös levytys- tai äänitysmatkaan. Joitakin kilpailu- tai jurytysmatkoja oli lähinnä sävel- ja tanssitaiteen myönnöissä.

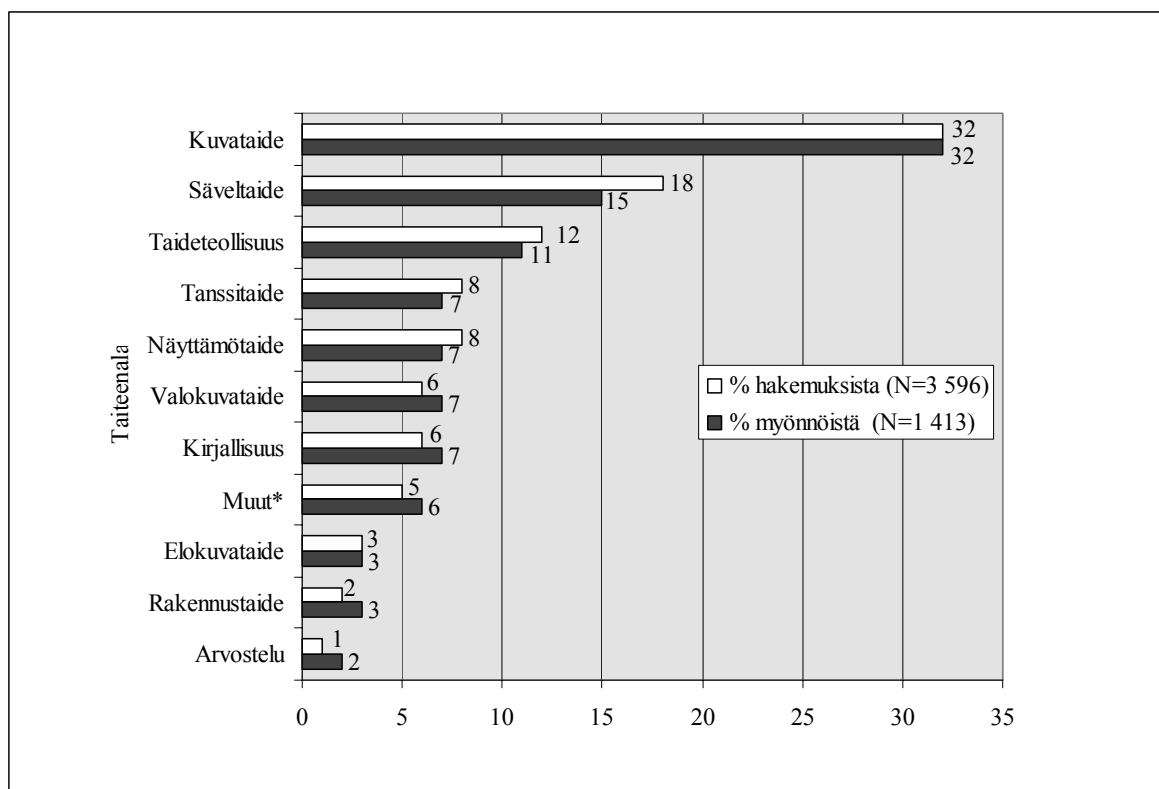
TAULUKKO 3. Matka-avustushakemukset ja -myönnöt taiteenaloittain 2000–2004

Taiteenala	Hakemukset	Myönnöt	Hyväksymis-%
Kuvataide	1 139	450	40
Säveltaide	640	218	34
Taideteollisuus	415	152	37
Tanssitaide	293	104	35
Näyttämötaide	273	93	34
Valokuvataide	220	102	46
Kirjallisuus	205	103	50
Muut ¹	191	88	46
Elokuvataide	100	41	41
Rakennustaide	76	39	51
Arvostelu	44	23	52
Yhteensä	3 596	1 413	39

¹ Muut = sirkus- ja estraditaide, mediataide sekä taiteenaloittain luokittelemattomat.

Arvostelun, kirjallisuuden ja rakennustaiteen aloilla osapuilleen puolet hakemuksista hyväksyttiin (taulukko 3). Näillä aloilla hakemuksia tulee vuosittain suhteellisen vähän. Näyttämötaiteessa ja säveltaiteessa sen sijaan vain kolmasosa hakemuksista meni läpi, ja myös taideteollisuuden ja tanssitaiteen aloilla hyväksyminen oli miltei yhtä harvinaista. Hakemusten enemmistöä edustava kuvataide oli keskivertoa, kaksi viidestä hakemuksesta hyväksyttiin. Kuvataide sai täsmälleen hakemuksia vastaavan osuuden myönnoistä, 32 prosenttia (kuvio 1). Epäsuhta hakemusten ja myöntöjen välillä oli suurin säveltaiteessa (18 *versus* 15 prosenttia).

KUVIO 1. Matka-avustushakemukset ja -myönnot taiteenaloittain 2000–2004 (%-jakauma)

* Muut = sirkus- ja estraditaide, mediataide sekä taiteenaloittain luokittelemattomat.

Hakijat ja saajat

Matka-avustusta haki vuosina 2000–2004 yhteensä 2 320 eri henkilöä. Kaikkiaan runsaat 43 prosenttia (1 005) hakijoista oli onnistunut saamaan ainakin yhden hakemuksistaan läpi viisivuotistarkastelujakson aikana. Hakemuksia oli jätetty keskimäärin 1,6 henkilöä kohti.

Matka-avustusten hakijoista erottuu taiteilijakunnan kansainvälisesti liikkevä kärki, tosin on muistettava, että joukosta puuttuvat sellaiset tapaukset, joissa työnantaja tai näyttely- tai esiintymiskutsun esittänyt taho kustantaa myös matkalipun. Avustuslistoilla ei esimerkiksi liiemmin näy kansainvälisillä lavoilla säännöllisesti esiintyviä oopperalaulajia, kapellimestareita, balettitanssijoita, elokuvaohjaajia tai rockyhtyeitä.

Yksi henkilö oli jättänyt vuosina 2000–2004 enimmillään 12 matka-avustushakemusta (kyseessä oli näyttämötaiteen edustaja); vähintään viisi kertaa hakeneita oli 67. Vajaa kolmasosa, 677 henkilöä, oli hakenut viisivuotijakson aikana matka-avustusta vähintään kaksi kertaa. Osa ahkerista hakijoista oli kuitenkin jäänyt jakson aikana kokonaan ilman avustusta, kun taas enimmillään yhdelle henkilölle myöntöjä oli kertynyt kahdeksan (10 hakemusta; kyseessä muusikko). Useamman kuin yhden matka-avustuksen oli saanut 256 henkilöä, ja 21 henkilöä oli onnistunut saamaan jopa viisi tai useampia avustuksia eli keskimäärin vähintään yhden vuodessa.

TAULUKKO 4. Matka-avustusten hakijat ja saajat sukupuolen, iän, äidinkielen ja asuinpaikan mukaan 2000–2004¹

	Matka-avustukset		Koko taiteellisen toiminnan tuki ²	
	Hakijat	Saajat	Hakijat	Saajat
Naiset	56	50	51	48
Alle 35-vuotiaat	35	31	25	19
Ruotsinkieliset	7	7	7	9
Muunkieliset	4	4	2	1
Pääkaupunkiseudulla asuvat	59	67	51	53
Yhteensä %	100	100	100	100
Yhteensä lkm	2 320	1 005	³26 754	³10 821

¹ Kursivoidut luvut laskettu eri vuosien keskiarvoina, koska 1) ikä ja asuinpaikka ovat muuttuvia ominaisuuksia ja 2) koko taidetoimikuntalaitoksen tuen osalta vuositiedostoja ei ole voitu yhdistää (kunkin vuosiaineiston sisällä päällekkäisyydet kuitenkin poistettu).

² Sisältää valtion taidetoimikuntien ja Taiteen keskuslaitoksen sekä sen asettamien jaostojen ja sen yhteydessä toimivien kirjasto- ja näyttöapurahalautakuntien myöntämät apurahat ja avustukset. Lähde: Karhunen 2005b.

³ Eri vuosien hakijoiden ja saajien yhteenlaskettu määrä, jossa päällekkäisyyksiä, ks. viite 1 yllä.

Matka-avustusten hakijoissa ja saajissa on suurempi osuus naisia, nuoria ja pääkaupunkiseudulla asuvia kuin taidetoimikuntalaitoksen apurahojen hakijoissa keskimäärin. Samoin muita kuin kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvien osuus on keskimääräistä korkeampi

(taulukko 4). Vuosina 2000–2004 matka-avustusten hakijoista oli naisia 56 prosenttia ja saajista 50 prosenttia. Alle 35-vuotiaiden osuus hakijoista oli eri vuosina keskimäärin 35 prosenttia ja saajista keskimäärin 31 prosenttia. Kaikkien apurahojen osalta nuorten osuudet olivat huomattavasti matalammat: keskimäärin 25 prosenttia hakijoista ja 19 prosenttia saajista (Karhunen 2005b, 9).

Muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvien osuus (noin 4 %) oli matka-avustusten hakijoista ja saajista hieman korkeampi kuin kaikkien apurahojen ja avustusten tapauksessa (1–2 %). Matka-avustusten hakijoista asui pääkaupunkiseudulla eri vuosina keskimäärin 59 prosenttia ja saajista peräti 67 prosenttia eli kaksi kolmesta. Nämä osuudet olivat merkittävästi korkeammat kuin kaikkien apurahojen tapauksessa (51 ja 53 %). Ulkomailla asuvia matka-avustusten hakijoista ja saajista oli Harava-rekisterin mukaan muutamia prosentteja. Rekisterin asuinpaikasta antamien tietojen käytettävyys on kuitenkin kyseenalaista, sillä vaikka siinä tehdään sinänsä tarpeellinen erottelu kotipaikan ja toimipaikan kesken, ainoastaan koti- eli verotuspaikka sisältyy Haravassa tarjolla oleviin tutkimusraporttipohjiin, joiden avulla tietoja voidaan poimia tilastointia varten¹.

Taiteenalojen keskinäinen suuruusjärjestys pysyy miltei samana tarkasteltaessa hakijoita hakemusten sijaan, mutta alojen painoarvot muuttuvat jonkin verran (vrt. kuviot 1 ja 2). Kun henkilöä kohti hakemuksia oli jätetty 1,6 viisivuotistarkastelujakson aikana, läpimenoprosentit nousevat miltei kaikilla taiteenaloilla, kun tarkastellaan hakijoita eikä hakemuksia (vrt. taulukot 3 ja 5). Ero on koko aineistossa neljä prosenttiyksikköä (43 *versus* 39). Se, että molempia listoja johtavan kuvataiteen prosentuaalinen osuus on selvästi pienempi hakijoista (27 %) kuin hakemuksista (32 %), johtuu ensiksi tämän alan edustajien keskimääräistä ahkerammasta apurahanhausta. Toiseksi useat tältä alalta hakemuksia jättäneet henkilöt ovat hakeneet toisilla kerroilla rahoitusta esimerkiksi elokuva-, media- tai valokuvataiteen aloilta. Tällöin heidät on hakijoina luokiteltu "monitaiteisiin"², mikä osaltaan pudottaa kuvataiteen osuutta tällä listalla.

Monitaiteisten ryhmässä onnistumisprosentti oli poikkeuksellisen korkea, sillä jopa kolme neljästä hakijasta oli saanut ainakin yhden matka-avustuksen viiden vuoden tarkaste-

¹ Lisäksi rekisterissä oleva kotipaikka päivittyy aina tuoreimman hakemuksen mukaiseksi. Tässä on kuitenkin käytetty pääasiassa kyseisinä vuosina tilastointia varten rekisteristä tehtyjä poimintoja, jolloin tästä ei aiheudu ongelmaa.

² Tässä on käytetty samaa monialaisuuden määritelmää kuin Karhusen tilastoissa. Karhunen luokittelee monialaisiksi henkilöt, jotka ovat hakeneet usean eri taiteenalan apurahoja. Vuonna 2004 tällaisia hakijoita oli 434, mikä oli 8 prosenttia kaikista hakijoista. Monialaisista 44 prosenttia oli hakenut "muiden" ja 41 prosenttia kuvataiteen apurahoja. (Karhunen 2005a, 5.) On huomattava, että Karhusen (2005b) monialaisten ryhmä ei ole sama kuin tässä, vaikka ajanjakso on sama (2000–2004), sillä tässä vuosiaineistot on yhdistetty mutta toisaalta käytössä on vain yhden tukimuodon hakemista koskevat tiedot.

lujakson aikana. Tähän ryhmään kuuluvat taiteilijat ovat jo määritelmällisesti taiteellisessa toiminnassaan aktiivisia, koska tässä monitaiteiseksi ovat kirjautuneet ainoastaan sellaiset henkilöt, jotka ovat hakeneet matka-avustusta viiden vuoden tarkastelujakson aikana vähintään kaksi kertaa ja rastineet hakemuksessaan eri kerroilla eri taiteenalan. Kun nämä taiteilijat toimivat monilla aloilla, heidät ja heidän työnsä usein myös tunnetaan laajalti, mikä on omiaan edistämään avustuksen saamista valtion taidetoimikuntien yhteiselimenä toimivalta Taiteen keskustoimikunnalta.

TAULUKKO 5. Matka-avustusten hakijat ja saajat taiteenaloittain 2000–2004

Taiteenala	Hakijat	Saajat	Hyväksymis-%
Kuvataide	626	280	45
Säveltaide	437	162	37
Taideteollisuus	289	119	41
Tanssitaide	203	73	36
Näyttämötaide	192	69	36
Kirjallisuus	130	65	50
Valokuvataide	111	59	53
Monitaide	102	76	75
Muut ¹	84	27	32
Elokuvataide	76	34	45
Rakennustaide	57	32	56
Arvostelu	18	10	56
Yhteensä	2 320	1 005	43

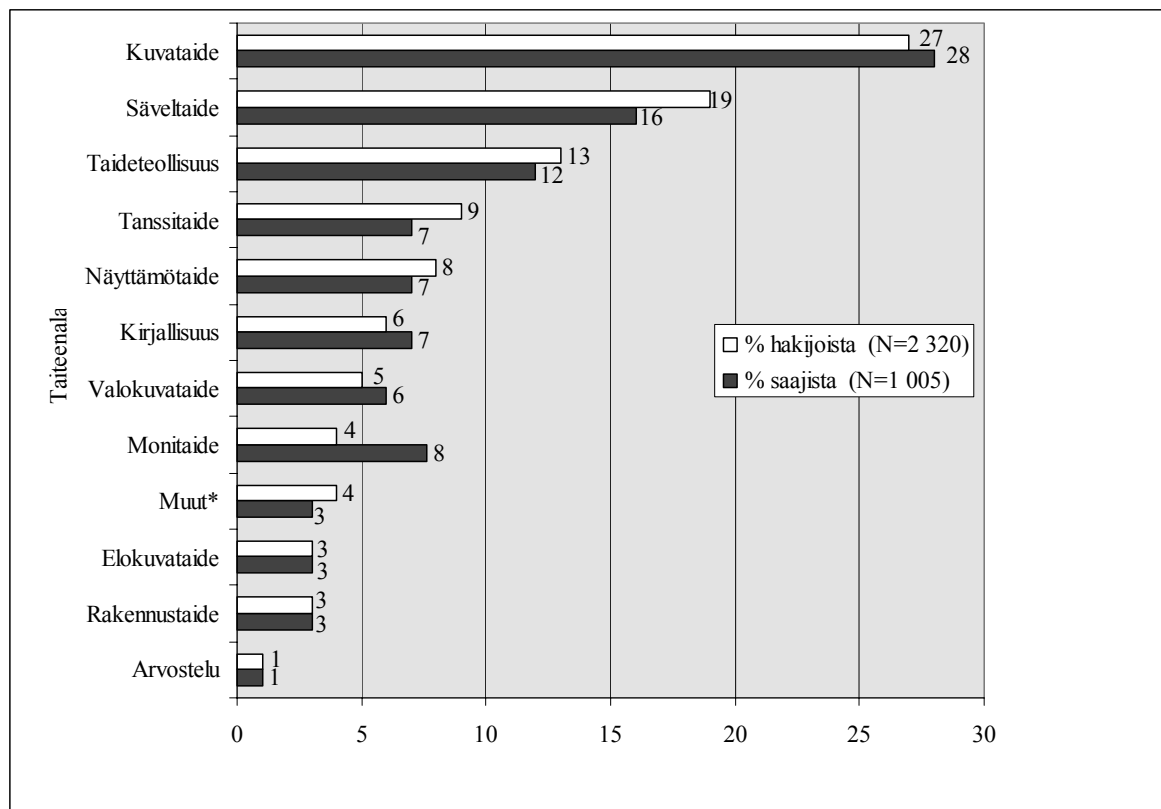
¹ Muut = sirkus- ja estraditaide, mediataide sekä taiteenaloittain luokittelemattomat.

Taiteen keskustoimikunnan matka-avustukset eivät selvästikään ole yhtä tärkeitä kaikilla taiteenaloilla, ja yksittäisen taiteenalan sisälläkin liikkuvuus vaihtelee eri osa-alueiden, ammattien ja ikäryhmien välillä. Matka-avustusten hakijat ja saajat poikkeavat taiteenalojakaumaltaan melko paljon koko taidetoimikuntalaitoksen tuen hakijoista ja saajista saman tarkastelujakson aikana (vertailulukuja ks. Karhunen 2005b, 6–7). Erityisen suuret erot ovat kuvataiteen ja kirjallisuuden tapauksessa. Kuvataiteen osuus matka-avustusten saajista on 28 prosenttia, kun sen osuus koko taidetoimikuntalaitoksen tuen saajista on vain 15 prosenttia. Kirjallisuuden edustajia on sen sijaan vain 6 prosenttia matka-avustusten saajista (ja vielä hieman matalampi osuus niiden hakijoista), vaikka koko tuen saajista heitä on peräti 40 prosenttia. Kirjallisuuden osuutta koko taidetuesta nostavat ennen muuta kirjastoapurahat. Karkeasti yleistettynä matka-avustusten hakemista ja saamista selittää pitkälle taiteenalan riippuvuus kielestä. Kirjailijat eivät näytä keskimäärin olevan matka-apurahoista yhtä

kiinnostuneita kuin työskentely- tai kohdeapurahoista ja suuntautuvat työn takia matkustaessaan vahvasti Pohjoismaihin sekä jossain määrin myös Baltian ja Venäjän alueelle (ks. liitetaulukko 1). Sen sijaan kuvataiteen, taideteollisuuden, säveltaiteen ja tanssin osuudet matka-avustusten saajista ovat suuremmat kuin niiden osuudet koko taidetoimikuntalaitoksen tuesta.

Kun eri taiteenalojen edustajien liikkuvuutta tarkastellaan tämän aineiston pohjalta, kannattaa muistaa, että Taiteen keskustoimikunnan matka-avustuksia voidaan ja on ollut tapana myöntää vain tiettyihin tarkoituksiin. Tämä saattaa suosia joitakin taiteenaloja tai taideammatteja ja karsia toisia jo hakijoiden joukosta. Elokvataiteessa avustusta ei ole periaatteessa myönnetty esimerkiksi näyttelijälle, joka matkustaisi oman elokuvansa ensi-iltaan vaikkapa Yhdysvaltoihin. Sen sijaan esiintymiseen elokuva-alan konferensseissa tai muissa tapahtumissa on annettu tukea. Elo- ja valokuvaajille ei yleensä myönnetä matkara-haa kuvaustarkoitukseen. Arvostelijoille ei puolestaan ole myönnetty rahoitusta suuriin taidetapahtumiin tutustumiseen ja niistä kirjoittamiseen. Arvostelijoiden hyväksytyt matkat ovat tyypillisesti suuntautuneet alan kansainvälisiin konferensseihin ja kokouksiin.

KUVIO 2. Matka-avustusten hakijat ja saajat taiteenaloittain 2000–2004 (%-jakauma)

* Muut = sirkus- ja estraditaide, mediataide sekä taiteenaloittain luokittelemattomat.

Kohdemaat ja -maanosat

Maantieteellisesti taiteilijoiden matkakohteet olivat yhtäältä hajautuneet laajalle, sillä hakemuksissa, joita siis tuli tarkastelujakson aikana kaikkiaan liki 3 600 kappaletta, mainittiin jopa 105 eri maata (ks. liitetaulukko 1)¹. Toisaalta tietyt maat korostuivat niiden joukossa vahvasti, sillä lähes 60 prosenttia hakemuksista kohdistui kymmeneen suosituimpaan maahan (taulukko 6). Yksittäisistä maista tavoitelluin oli Saksa, jonne hakemuksista oli osoitettu joka kymmenes. Saksan jälkeen tulivat (tässä järjestyksessä) Yhdysvallat, Ruotsi, Ranska, Italia, Britannia, Venäjä, Espanja, Kanada ja Tanska. Kaikkiaan 23 maahan oli osoitettu yli viisikymmentä hakemusta. Edellä mainittujen kymmenen ohella niihin kuuluivat (jälleen suosituimmuusjärjestyksessä) Norja, Japani, Puola, Belgia, Islanti, Unkari, Tšekki, Kiina, Alankomaat, Portugali, Liettua, Itävalta ja Viro.

Matka-avustusmyönnöistä kohdistui edellä mainittuihin kymmeneen suosituimpaan maahan vielä hieman suurempi osuus kuin hakemuksista, tasan 60 prosenttia. Apurahoja ei ollut myönnetty aivan samassa suhteessa kuin hakemuksia oli tullut vaan esimerkiksi Saksan ja Ranskan osuudet olivat suuremmat myöntö- kuin hakulistalla. Japani ja Norja kipuivat myöntölistalla Espanjan ja Kanadan edelle pudottaen ne kymmenen kärjestä (myös Puola meni niiden ohitse). On huomattava, että samassa matka-avustushakemuksessa voi olla useita kohdemaita. Lisäksi 39 hakemuksessa ei ollut eritelty yksittäisiä kohdemaita vaan puhuttiin yleisesti esimerkiksi Euroopan- tai Amerikan-kiertueesta.

Taiteilijakunnan kansainvälistymisestä kertoo osaltaan sekin, että 29 hakemusta oli muotoiltu kohdistumaan Suomeen ulkomailta (esimerkiksi "Pariisista Helsinkiin suuntautuvan festivaalimatkan kuluihin"). Useimmiten kyseessä oli maasta väliaikaisesti tai pysyvästi muuttanut taiteilija, joka haki rahoitusta pitääkseen näyttelyn tai esiintyäkseen täällä. Taiteen keskustoimikunta ei kuitenkaan yleensä myönnä avustusta tämänsuuntaisiin matkoihin, eikä se hyväksynyt näistä 29 hakemuksesta kuin kaksi. Tarve ulkomailta Suomeen kohdistuviin matkoihin on epäilemättä kasvamassa taiteilijoiden kansainvälistyessä, mutta hakemusten määrän tarkkaa laskentaa haittaa tässä valitettavasti se, että Harava-rekisterin asuinpaikkatieto ei ulkomailta asuvilla ole täysin pätevä, kuten edellä todettiin. Ulkomaisiin matkoihin rahoitusta hakeneissa puolestaan oli vähintään vastaava määrä maahanmuuttajataiteilijoita, jotka aikoivat pitää näyttelyn tai esiintyä vanhalla kotiseudullaan. Tarkkaa tietoa maahanmuuttajataiteilijoiden lukumäärästä ei voida taidehallinnon apuraha- ja avustus-

¹ Maiden ja maanosien luokituksessa on käytetty Tilastokeskuksen julkaisua Valtiot ja maat 2004. Käsikirjoja 12. Helsinki: Tilastokeskus, 2004.

rekisterin pohjalta antaa, sillä hakemuslomakkeissa ei kysytä kansalaisuutta eikä synnyinpaikkaa. Tässä esitetty summittainen arvio perustuu henkilöiden nimiin ja äidinkieleen.

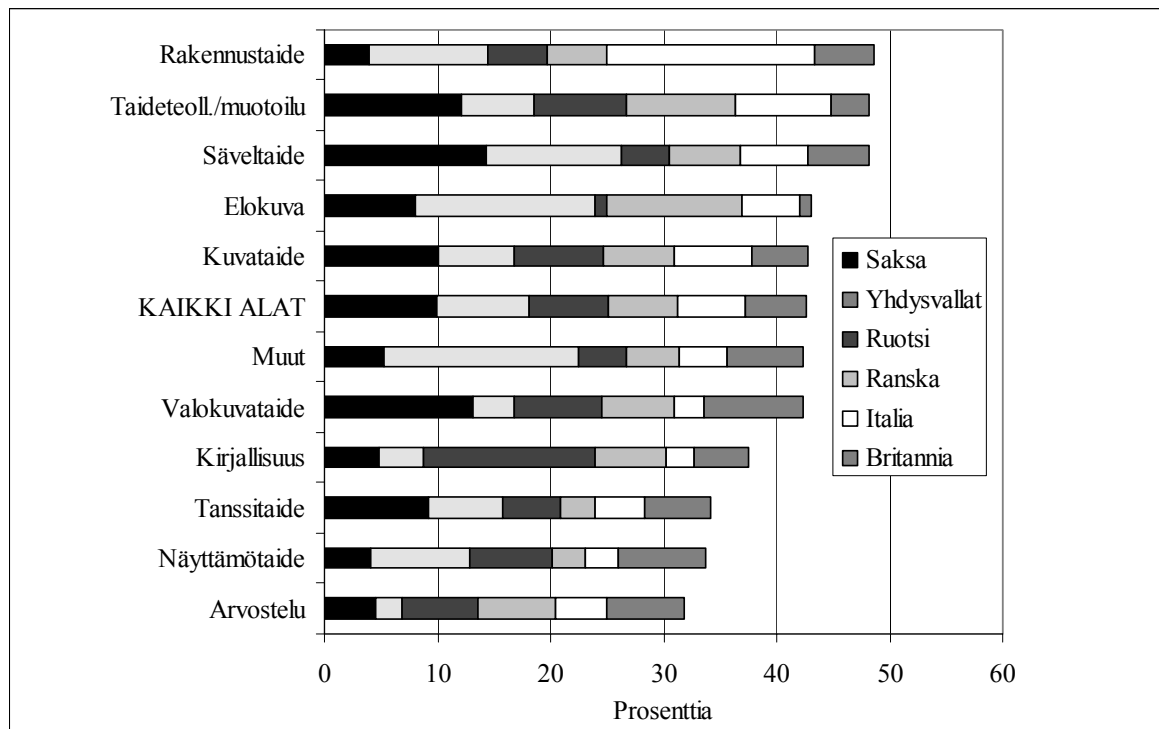
TAULUKKO 6. Kymmenen suosituinta matka-avustushakemusten kohdemaata sekä myönnot niihin 2000–2004

Maa	Hakemukset	%	Myönnot	%
Saksa	356	10	157	11
Yhdysvallat	298	8	117	8
Ruotsi	250	7	92	7
Ranska	227	6	107	8
Italia	213	6	87	6
Britannia	194	5	82	6
Venäjä	153	4	64	5
Espanja	144	4	43	3
Kanada	133	4	42	3
Tanska	130	4	54	4
Osuus kaikista hakemuksista / myönnoistä¹	2 098	58	845	60
Kaikki	3 596	100	1 413	100

¹ Huom! Samassa hakemuksessa voi olla useita kohdemaita.

Suosituimmat kohdemaat vaihtelivat jonkin verran eri taiteenalojen välillä (ks. liitetaulukko 1). Saksa oli suhteellisesti useimmin mainittu yksittäinen maa kuvataiteen, säveltaiteen, taideteollisuuden, tanssitaiteen ja valokuvataiteen hakemuksissa (kuvio 3). Yhdysvallat johti sen sijaan elokuvataiteessa, näyttämötaiteessa sekä "muissa". Rakennustaiteessa suosituimmaksi nousi Italia. Kirjallisuudessa ensimmäisellä sijalla oli Ruotsi ja myös muiden Pohjoismaiden osuudet olivat huomattavasti keskimääräistä korkeampia. Arvostelijoiden hakemuksissa ykköseksi taas nousi Kiina, tarkemmin sanottuna Hongkong ja Taiwan (6 hakemusta 44:stä). Pienellä alalla, jolla hakemusten kokonaismäärä jää alhaiseksi, tulevat kuitenkin helposti näkyviin yksittäiset suuret tapahtumat tai muutaman yksittäisen hakijan toistuvat yritykset päästä samaan paikkaan.

Lähes kolme viidesosaa hakemuksista oli suunnattu kokonaan tai osittain Euroopan unionin alueelle. EU-15-maat mainittiin 48 prosentissa hakemuksista ja uudet EU-maat 11 prosentissa hakemuksista. Valokuva- ja kuvataide olivat erityisen vahvasti EU-suuntautuneita (64 % ja 65 % hakemuksista), arvostelijat taas kaikkein heikoimmin (36 %). Unionin maat korostuivat hieman vahvemmin myönnoissä kuin hakemuksissa niin, että esimerkiksi valokuvataiteessa niiden osuus nousi yli kolmeen neljäsosaan.

KUVIO 3. Matka-avustushakemuksissa useimmin mainittujen kohteiden (vähintään 5 % maininnoista) osuudet taiteenaloittain 2000–2004 (%)¹

¹ Lukumäärätiedot ks. liitetaulukko 1.

Hakemuksista runsaat 15 prosenttia (550) kohdistui osin tai kokonaan Pohjoismaihin. Yksittäisistä Pohjoismaista ykköseksi 250 hakemuksella nousi Ruotsi, joka oli kaiken kaikkiaan kolmanneksi suosituin kohdema, kuten taulukosta 6 edellä näkyi. Taiteenaloista vahvimmin pohjoismaisiin yhteyksiin panosti kirjallisuus (36 % hakemuksista ja 45 % myönnoistä). Tässä näkyy sekä kirjailijoiden ja kääntäjien omien pohjoismaisten apurahojen että läheisen kielialueen vaikutus (kirjallisuuden alan hakijoista miltei viidennes oli ruotsinkielisiä). Suhteellisesti vähiten Pohjoismaihin suuntauduttiin elokuvan alueella (6 % hakemuksista, 5 % myönnoistä). Lukumääräisesti eniten, 174 kappaletta, pohjoismaisia hakemuksia tuli kuitenkin kuvataiteen alueelta, mikä vastasi vajaan kolmanneksen osuutta kaikista.

Baltian maat olivat taiteenalasta jonkin verran riippuen muiden uusien EU-maiden lailla suhteellisen suosittuja matkakohteita. Latvian, Liettuan ja Viron yhteenlaskettu osuus oli 3 prosenttia sekä hakemuksista (125 kpl) että myönnoistä (45) (samassa hakemuksessa saattoi olla mainittuna useampia maita). Kirjallisuudessa, kuvataiteessa ja valokuvataiteessa Baltian osuus hakemuksista ylitti neljä prosenttia, ja myönnoistä niiden osuus lähenei kuutta prosenttia tanssitaiteessa ja valokuvataiteessa. Muista lähialueista Venäjä nousi kymmenen kärkilistalle runsaan 4 prosentin osuudella sekä hakemuksista että myönnoistä. Suhteellises-

ti eniten Venäjä kiinnosti elokuvan edustajia (8 prosenttia hakemuksista). Myös kirjallisuuden (5 %), tanssin (6 %) ja valokuvataiteen (6 %) aloilla Venäjän osuus ylitti viiden prosenttiyksikön rajan.

Maanosittain tarkasteltuna valtaosa sekä hakemuksista että myönnoistä kohdistui Eurooppaan (taulukko 7). Kolme neljästä matka-avustuksesta myönnettiin Euroopan alueelle (kuvio 4). Jakopäätöksiä tehdessään Taiteen keskustoimikunta näyttää jonkin verran suosivan Euroopan-matkoja muiden maanosien kustannuksella. Tämä johtunee lähinnä matkakustannusten tasosta: mitä kauemmaksi ja mitä kalliimmaksi suunniteltu matka on kyseessä, sitä korkeammalle hankkeen hyväksynnän kynnyks kohoaa. Amerikan osuus myönnoistä oli liki kuudesosa, kun taas Aasian, Afrikan ja Oseanian yhteenlaskettu osuus jäi kymmenykseen. Hakemusten läpimenoprosentit vaihtelivat maanosittain Euroopan 42:sta Afrikan 21:een (taulukko 7).

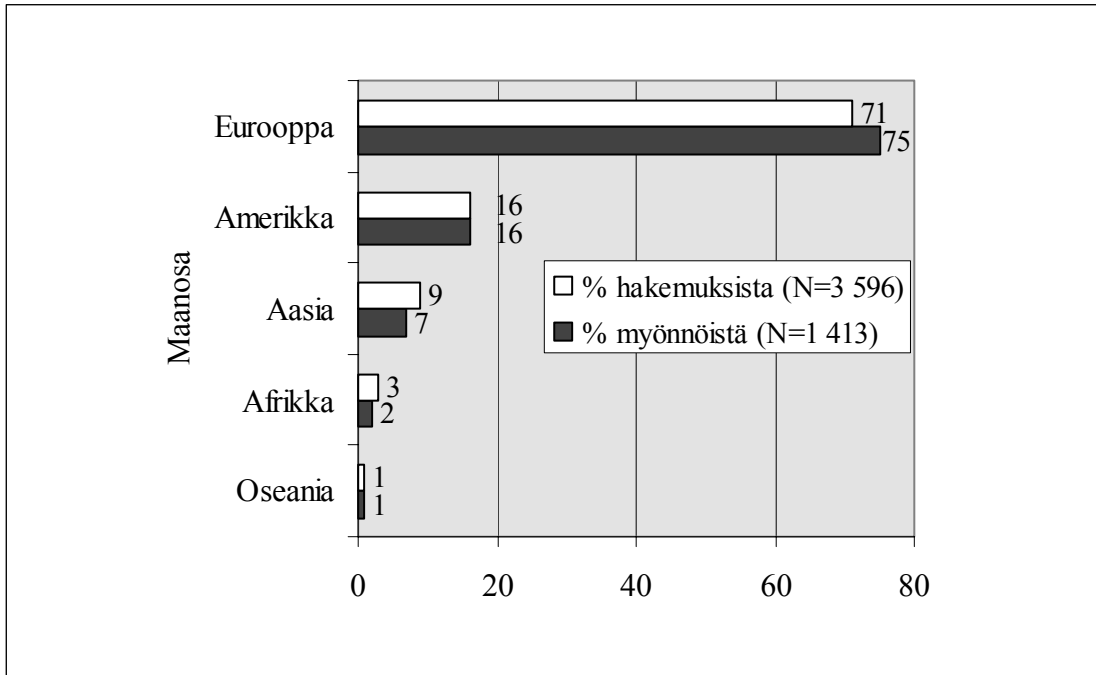
TAULUKKO 7. Matka-avustushakemusten ja -myöntöjen kohteet maanosittain 2000–2004

Maanosa	Hakemukset	Myönnot	Hyväksymis-%
Eurooppa	2 541	1 059	42
- EU	2 088	863	41
- Pohjoismaat	550	221	40
- Baltia	125	45	36
Amerikka	589	220	37
Aasia	316	100	32
Afrikka	102	21	21
Oseania	51	19	37
Yhteensä¹	3 596	1 413	39

¹ Samassa hakemuksessa mainitaan monesti useita maita mutta useita maanosia vain harvoin.

Euroopassa, jonne osoitettiin kaikkiaan runsaat 2 500 hakemusta, suomalaisten taiteilijoiden kiinnostus kohdistui ensisijaisesti pohjoiseen (34 %) ja länteen (32 %). Etelä- ja Itä-Euroopan osuudet jäivät alle viidenneksen (19 % ja 17 %). On huomattava, että samaan hakemukseen saattoi sisältyä useita Euroopan alueita ja osa oli nimenomaan laajoja Euroopan-kiertueita. Amerikan-hakemuksista (589 kpl) lähes kolme neljäsosaa suuntautui Pohjois-Amerikkaan ja siellä huomattavasti vahvemmin Yhdysvaltoihin (298) kuin Kanadaan (133). Latinalaisen Amerikan ja Karibian osuudeksi jäi 28 prosenttia. Tällä alueella suosituin yksittäinen maa oli Brasilia (45 hakemusta). Toisena tuli Meksiko (26 hakemusta).

KUVIO 4. Matka-avustushakemukset ja -myönnot maanosittain 2000–2004 (%-jakauma)

RESIDENSsit JA VIERASOHJELMAT

Tukimuoto

Taiteen keskustoimikunta alkoi osallistua taiteilijavierastoiminnan kehittämiseen aktiivisesti, kun opetusministeriö asetti sen vuonna 1995 vastuuseen Euroopan nuorten taiteilijoiden työtilaisuuksien vaihto-ohjelman (Pépinières européennes pour jeunes artistes) koordinaatiosta ja hallinnollisista tehtävistä Suomessa. Saman vuoden syksynä keskustoimikunta järjesti kansainvälisen taiteilijavaihdon kehittämiseksi Artist in residence -teemapäivän ja perusti seuraavana vuonna alaisuuteensa residenssijaoston. Vuonna 1997 keskustoimikunta julkaisi kansainvälisen taiteilijavierastoiminnan kehittämisohjelman, johon sisältyi ehdotus ryhtyä jakamaan avustuksia suomalaisten residenssien käynnistämiseen sekä perustaa residenssirahasto suomalaisten taiteilijoiden ulkomaisen työskentelyn tukemiseen. Rahastosta oli tarkoitus myöntää apurahoja matka- ja elantokustannuksiin vahvistettuihin ulkomaisiin vierasohjelmiin hyväksytyille taiteilijoille. (Ks. Kauhanen ja Malkavaara 1997.)

Erityistä residenssirahastoa ei koskaan perustettu¹, mutta Taiteen keskustoimikunta on jakanut vuodesta 1997 lähtien avustuksia suomalaisten residenssien perustamiseen ja ylläpitämiseen sekä residensseissä vierailemiseen ulkomailla. Residenssit pantiin veikkausvoittovarojen käyttösuunnitelmassa samaan kohtaan kuin matka-avustukset, mutta uudesta käyttötarkoituksesta huolimatta jaettavana olevaa määrärahaa ei merkittävästi nostettu edellisestä vuodesta vaan iso korotus tuli vasta vuonna 1999, jolloin oli käytettävissä yhteensä 370 000 euroa (402 600 euroa vuoden 2004 hintaan). Viimeisten viiden vuoden aikana residenssiavustuksiin ja Ars Baltica -toimintaan, joka vie pienen osuuden samasta käyttösuunnitelmakohdasta, on vuosittain käytetty keskimäärin runsaat 192 000 euroa (vuoden 2004 hintaan) (ks. taulukko 1 sivulla 14). Residenssitoiminnan rahoitus vaihtelee vuosittain jonkin verran, mutta yleisesti ottaen siinä ei ole näkynyt ainakaan merkittävää kasvua viime vuosina.

Residenssiavustuksia voivat hakea matka- ja elantokustannuksiin taiteilijat, jotka on hyväksytty pitkäkestoiisiin (vähintään kaksi kuukautta) kansainvälisiin taiteilijavierasohjelmiin. Niitä ei kuitenkaan myönnetä vierailuihin Suomen valtion muulla tavoin tukemissa residensseissä, kuten Pariisin Cité Internationale des Arts, Ateenan ja Rooman kulttuuri-instituutit, Marbellan ja Grassinan ateljeetalot, Visuaalisten taiteiden säätiö New Yorkissa, Oaxacan ateljee Meksikossa tai Villa Karo Beninissä. Näistä esimerkiksi Pariisin taiteilija-

¹ Rahaston perustamista ehdotettiin, jotta määrärahaa olisi voitu sitoa useammaksi vuodeksi tiettyjen taiteilijavierasohjelmien toteutukseen (Kauhanen ja Malkavaara 1997, 59).

kaupungin säätiö (Cité) samoin kuin Suomen Taiteilijaseuran Ateljeesäätiö (Grassina, Marbella, Ateena) saavat opetusministeriön kansainvälisten asiain sihteeristöltä tukea, jonka ne jakavat edelleen taiteilijoille matka-apurahoina (Paajanen 17.6.2005).

Residenssiavustusta voidaan myöntää myös kunnille, yhdistyksille tai muille yhteisöille residenssien käynnistys- ja toimintakuluihin. Tämä koskee myös taiteilijahakijoiden tapauksessa poikkeuksena mainittuja residenssejä. Taiteen keskustoimikunnan ohella myös opetusministeriö myöntää toisinaan residensseille avustuksia. Esimerkiksi Helsingissä toimiva HIAP sai vuonna 2005 avustusta toimintaansa sekä Taiteen keskustoimikunnalta että opetusministeriön kulttuuri-, nuoriso- ja liikuntapolitiikan osastolta. FRAME puolestaan on saanut vuodesta 2003 lähtien ministeriöltä avustusta, jolla se on voinut tukea suomalaisten taiteilijoiden vierailuja tietyissä, tarkoin valituissa residensseissä ulkomailla.

Avustusten jaosta päättää Taiteen keskustoimikunta asettamansa residenssijaoston lausunnon pohjalta. Jaostossa on valtion taidetoimikuntien jäsenten ohella edustajia residenssejä ylläpitävistä organisaatioista sekä muita alan asiantuntijoita¹. Hakulomakkeen ohjeiden ja residenssijaoston asiakirjojen perusteella taiteilijoiden hakemuksia arvioitaessa keskeisiä kriteereitä ovat kohteeksi valitun vierasohjelman tai residenssin luonne ja laatu sekä työskentelyn suunniteltu kesto (vähintään kaksi kuukautta). Yhteisöjen hakemuksissa tarkastellaan residenssiohjelman sisällöllistä kiinnostavuutta sekä yhteyksiä paikalliseen taide- ja muuhun yhteisöön. Residenssillä edellytetään olevan mahdollisuuksia kansainväliseen vuorovaikutukseen ja taiteilijavaihtoon. Tässäkin tapauksessa työskentelyjaksojen toivotaan olevan vähintään kahden kuukauden pituisia.

Hakemukset ja myönnöt 2000–2004

Residenssiavustushakemuksia tuli vuosina 2000–2004 Taiteen keskustoimikuntaan yhteensä 315 kappaletta (taulukko 8). Niistä 178 oli yksityisten taiteilijoiden ja 137 residenssejä ylläpitävien yhdistysten, säätiöiden tai muiden tahojen lähettämiä (ks. myös taulukko 9). Enimmillään yhdeltä yhteisöltä oli tullut viisivuotisjakson aikana 14 ja yhdeltä taiteilijalta 4 hakemusta. Avustuksia myönnettiin 170 kappaletta, joista 49 taiteilijoille ja 121 residenssien ylläpitäjille. Yksityisten henkilöiden hakemuksista hyväksyttiin 28 prosenttia mutta yhteisöjen hakemuksista peräti 88 prosenttia; kaiken kaikkiaan residenssihakemuksista meni läpi 54 prosenttia, mikä on huomattavasti keskimääräistä korkeampi osuus. Yksityishenki-

¹ Residenssijaoston puheenjohtajana toimii tällä hetkellä Markku Möttönen (Taiteen keskustoimikunnan jäsen). Jäseniä on seitsemän: Helena Junes, Marianna Kajantie, Bo Karsten, Irmeli Kokko, Sanna Tyyri-Pohjonen (TKT), Hannu Saha (TKT) ja Esko Vesikansa.

löiden hakemuksista viisi oli työryhmien lähettämiä. Niistä yksikään ei mennyt läpi. Yksityishenkilöiltä, siis ensisijaisesti taiteilijoilta, vuosittain tulleiden hakemusten lukumäärä on laskenut jakson aikana tasaisesti 57:stä 23:een. Kun avustuksia on jaettu taiteilijoille joka vuosi kymmenisen kappaletta, hyväksymisprosentti on vastaavasti noussut tasaisesti 19:stä 43:een.

Myönnetystä määrärahasta, joka oli vuosina 2000–2004 yhteensä vajaat 836 000 euroa (vuoden 2004 hintaan), lähes viisi kuudesosaa meni yhteisöille residenssien perustamiseen ja ylläpitämiseen sekä erilaisiin taiteilija- ja asiantuntijavierailuihin. Ylläpitäjien saamien avustusten keskiarvo oli 5 673 euroa; suurin yksittäinen avustus oli 24 000 euroa ja pienin 885 euroa. Missään ei ole määritelty, kuinka suurta osaa residenssitoiminnan kuluista valtionavustuksella pyritään kattamaan (valtionavustuslain 688/2001 mukaan se ei kuitenkaan saa kattaa kokonaiskustannusten täyttä määrää). Sen sijaan yksityisen taiteilijan saaman avustuksen tarkoitus olisi kattaa elinkustannukset residenssissä työskentelyn ajalta, jonka edellytetään yleensä olevan vähintään kaksi kuukautta. Laskennassa käytetään ohjenuorana valtion taiteilija-apurahaa (1236,81 euroa kuukaudessa 1.3.2005 alkaen). Taiteilijoiden saamien avustusten keskikoko oli 3 045 euroa; suurin myönnetty avustus oli vuoden 2004 hintaan 7 582 euroa (Yhdysvallat) ja pienin 607 euroa (Saksa). Jälkimmäinen oli myönnetty täydennykseksi jo muualta saatuun tukeen, sillä näin pienellä summalla ei vähintään kahden kuukauden residenssityöskentelyä voida kattaa. Osa residensseistä myöntää itse apurahaa taiteilijalle, jonka se hyväksyy ohjelmaansa (ks. Staines 2004a).

TAULUKKO 8. Residenssiavustushakemukset ja -myönnot 2000–2004

	2000	2001	2002	2003	2004	Yhteensä
<i>kappaletta</i>						
Hakemukset	88	57	63	55	52	315
Myönnot	37	25	36	35	37	170
Peruutukset ¹	–	–	–	–	1	1
Voimaan jääneet	37	25	36	35	36	169
<i>euroa vuoden 2004 hintaan</i>						
Hakemukset ²	275 200	191 100	281 800	275 000	238 400	1 261 500
Myönnot	167 800	135 000	191 000	171 500	171 400	835 600
Peruutukset ¹	–	–	–	–	2 000	2 000
Voimaan jääneet ³	167 800	135 000	191 000	171 500	169 400	833 600

¹ Palautettu kokonaan. Osittaisia palautuksia ei ollut.

² Muutama hakemukseen ei ollut merkitty hakusummaa.

³ Summat poikkeavat hieman taulukosta 1, sillä joukosta on poistettu Ars Baltica -toiminnan avustuksia.

Osa taiteenaloista oli varsin heikosti edustettuina niin residenssiavustushakemusten kuin myöntöjenkin joukossa (taulukko 9). Taiteenaloittain myönnoistä suurimmat osuudet menivät "muille" (45 %) ja kuvataiteelle (44 %). Luokkaan "muu" on tässä käytännössä sijoitettu hakemukset, jotka eivät ole yksiselitteisesti kuuluneet mihinkään yhdeksästä valtion taide-toimikuntaa vastaavasta taiteenalasta. Karkeasti valtaosan residenssiavustuksista voidaan silti sanoa menneen kuvataiteelle, jos se ymmärretään laajasti kattamaan mediataiteen, videotaiteen, valokuvataiteen, ympäristö- ja yhteisötaiteen, performanssin, valo- ja ääni-installaatiot ja niin edelleen. Residenssien ylläpitäjien läpimenneistä hakemuksista vajaan kaksi viidesosaa edusti kuvataidetta ja runsaat kolme viidesosaa "muuta". Useat residensseistä olivat kuitenkin eri hakemuksissa rastineet vuoroin kuvataiteen, vuoroin mediataiteen tai "muun" (ks. myös asetelma 1, johon on merkitty avustusta saaneiden residenssien taiteenalat), jolloin hakijana ne voitaisiin luokitella monialaisiksi tai monitaiteisiksi (vrt. viite 2 s. 22). Muutamat residenssit kyllä ottavat selkeästi vastaan usean eri taiteenalan edustajia, osa myös alan tutkijoita, kuten Villa Karo ja PERIODI.

TAULUKKO 9. Residenssiavustushakemukset (H) ja -myönnot (M) taiteenaloittain 2000–2004

Taiteenala	Yhteisöt		Taiteilijat		Kaikki	
	H	M	H	M	H	M
<i>Prosenttia</i>						
Muut ¹	59	61	7	4	30	45
Kuvataide	36	37	58	59	49	44
Tanssitaide	1	–	7	16	4	5
Valokuvataide	1	1	6	8	3	3
Taideteollisuus	–	–	11	6	6	2
Näyttämötaide	1	–	6	6	4	2
Kirjallisuus	1	1	2	–	2	1
Säveltaide	–	–	2	–	1	–
Elokuvataide	–	–	1	–	0	–
Rakennustaide	–	–	1	–	0	–
Yhteensä %	100	100	100	100	100	100
Yhteensä kpl	137	121	178	49	315	170

¹ Muut = mediataide, sirkus- tai estraditaide tai taiteenaloittain luokittelematon.

Yksityisten taiteilijoiden läpimenneistä hakemuksista kolme viidennestä edusti kuvataidetta tanssitaiteen tullessa selvästi pienemmällä, vajaan kuudesosan osuudella kakkoseksi (16 %) (taulukko 9). Yksityishenkilönä avustusta saaneista kukaan ei ollut arvostelun, elokuvan,

kirjallisuuden, rakennustaiteen tai säveltaiteen edustaja; arvostelijat puuttuivat myös hakijoiden joukosta. Taiteenalojen edustukseen vaikuttaa tietenkin se, että residenssejä ei ole kaikille yhtä lailla tarjolla vaan enemmistö niistä on varusteltu sopiviksi kuvataiteen ja sen kaltaisten taiteenalojen harjoittajille. Useimmat vaihto-ohjelmat eivät ole vapaasti kaikkien haettavissa, vaan niihin etsitään nimenomaan tiettyjen taiteenalojen harjoittajia ja niiden sisältäkin usein tiettyntyyppisen taiteen tekijöitä (esimerkiksi yhteisötaiteilijoita).

Hakijat ja saajat

Residenssiavustusten saajien lukumäärä oli huomattavasti pienempi kuin läpimenneiden hakemusten. Toisin sanoen samalta hakijalta oli hyväksytty useita hakemuksia. Tämä koski kuitenkin yksinomaan residenssien ylläpitäjiä, sillä taiteilijoista ainoastaan yksi oli saanut avustusta useamman kerran (tarkalleen kaksi kertaa). Yhteisöpuolella hakemuksia oli mennyt läpi tarkastelujakson aikana 121 mutta eri saajia oli vain 37. Niistä monille oli myönnetty vuosittain toiminta-avustusta, minkä lisäksi ne olivat voineet saada erilaisia hankeavustuksia. Enimmillään yhdelle yhteisölle oli myönnetty viisivuotisjakson aikana 14 avustusta. Kyseessä oli Suomen Taiteilijaseuran ateljeesäätiö¹, joka harjoittaa itse kansainvälistä residenssitoimintaa, koordinoi Pèpinières-ohjelmaa Suomen osalta (vuodesta 2002 lähtien) ja suomalaisten residenssien verkostoa sekä tiedottaa residenssitoiminnasta. Säätiö tarjoaa suomalaisille taiteilijoille mahdollisuuksia vierailta ulkomailla sekä osallistumalla vaihto-ohjelmiin että ylläpitämällä omia residenssejä ulkomailla (Grassinan ateljeetalo Italiassa ja Marbellan ateljeetalo Espanjassa sekä Ateenan-instituutin taiteilija-asunto).

Suomessa on tätä nykyä 25–30 vierasateljeeta tai taiteilijaresidenssiä (ks. Suomen Taiteilijaseuran Ateljeesäätiön sivut, www.artists.fi). Tarkan luvun esittäminen on vaikeaa sen vuoksi, että osa residensseistä on vasta perusteilla tai juuri käynnistynyt, kun osa puolestaan on jo hiipumassa pois. Lisäksi on olemassa muutamia rajatapauksia, joiden toiminta on ajoittaista tai vakiintumatonta. Asetelmaan 1 on merkitty ne 29 residenssiä tai vaihto-ohjelmaa, joiden perustamista tai toimintaa Taiteen keskustoimikunta on tukenut viisivuotistarkastelujakson aikana. Asetelmaan ei kuitenkaan ole merkitty sellaisia residenssi- tai vaihto-ohjelmahankkeita, joiden toiminta on tyrehtynyt alkuunsa (tällaisia oli joukossa vain pari kappaletta). Osa asetelmassa olevista residensseistä on jo lopettanut toimintansa (esimerkiksi Savonrannan Repo) tai on muuttamassa toimintatapaansa perusteellisesti (Kotka).

¹ Suomen Taiteilijaseuran ateljeesäätiö perustettiin vuonna 1990 jatkamaan seuran aikaisempaa kiinteistötoimintaa. Kotimaassa sen toiminta kattaa muun muassa Kuopion, Tapiolan ja Oulunkylän ateljeetalot, Vallilan taiteilijatalon, Herttoniemen taidevalimon ja Tattarisuon kiviveistämön. (Vesikansa 2004, 36.)

ASETELMA 1. Taiteen keskustoimikunnan residenssiavustusta 2000-2004 saaneet taiteilijavierastalot ja -ohjelmat¹

Residenssi	Ylläpitäjä	Sijainti-kunta	Taiteenala	Residenssi-avustus
AiR Nykarleby	Svenska Konstskolans i Nykarleby Vänner rf	Uusikaarlepyy	kuvataide	2000–2004
Ateljé Stundars	Svenska Österbottens förbund för utbildning och kultur	Mustasaari	muu	2000–2004
Ateljeetalo Tuulensuu	Tuulensuun taidesäätiö	Viitasaari	kuvataide	2002–2004
HIAP – Kaapelitehdas	Helsingin kansainvälisen taiteilijajohjelman Tuki HIAP ry	Helsinki	kuvataide, koreografia, performanssi, uusmedia	2000–2004
Unesco-Aschberg-taiteilijaresidenssi	Kiinteistö Oy Kaapelitalo	Helsinki	kuvataide	2000–2004
Inarin taiteilijakeskus	Lapin lääninhallitus/Lapin taide-toimikunta	Inari	kaikki	2000
	Koppelon kyläyhdistys ry			2002–2004
Itämerikeskuksen residenssi	Itämerikeskussäätiö	Tuusula	kuvataide	2000
Kemijärven taiteilijaresidenssi	Kemijärven kuvanveisto- ja kulttuurisäätiö	Kemijärvi	kuvataide	2004
Kolin Ryytänen	Kolin kulttuuriseura ry	Lieksa	muu	2000–2004
Kotka Studio	Kotkan kaupunki/kulttuuritoimi	Kotka	muu	2000–2003
Faces-festivaalin taiteilijavieras	Kulturföreningen – Kulttuuriyhdistys Etnokult ry – r.f.	Karjaa	kuvataide	2004
Loviisan vierasateljee	Loviisan kaupunki/vierasateljee	Loviisa	kaikki	2000–2004
Majalan taiteilijatalo	Salon kaupunki/taidemuseo	Salo	kuvataide	2003
Nelimarkka-residenssi	Alajärven kaupunki/Nelimarkka-Museo	Alajärvi	kuvataide	2000 ja 2003
Oaxacan ateljee	Suomen ja Meksikon kulttuuri-vaihdon tuki ry	Meksiko	kirjallisuus, kuvataide, muotoilu	2000–2004
Oriveden opiston taiteilijaresidenssi	Kansanvalistusseuran säätiö KVS-Instituutti Oriveden Opisto	Orivesi	kuvataide, kirjallisuus	2002–2004
PERIODI-residenssi	Peri ry	Nauvo	valokuvataide	2004
Platform residens	Platform rf	Vaasa	kuvataide	2004
Pro Artibus AiR	Stiftelsen Pro Artibus	Tammisaari	kuvataide	2000–2004
Raumars	Raumars ry	Rauma	yhteisötaide	2000–2004
Sotka taiteilijaresidenssi	Porin kaupunki/ Satakunnan ammattikorkeakoulu/Liiketalouden ja kuvataiteen Kankaanpään yksikkö	Kankaanpää	kuvataide	2000–2004
Suomen Paperitaiteen Keskuksen vierasateljee	Suomen Paperitaiteen Keskus ry	Porvoo	paperitaide, taidekäsityö, muotoilu	2000
Porvoon paperitaidepajary:n vierasmaja	Porvoon paperitaidepajayhdistys ry			2002–2004
Taiteilijavierastoiminta REPO	Savonrannan Repo ry	Savonranta	kuvataide	2000–2002
Tapiolan vierasateljee	Suomen Taiteilijaseuran Ateljeesäätiö	Espoo	kuvataide	2000–2004
Vantaan Taiteilijaseuran vierastoiminta (Gjutar)	Vantaan Taiteilijaseura	Vantaa	kuvataide	2004
Villa Karo	Villa Karon ystävät ry.	Benin	kaikki	2000–2003
Voipaalan taide- ja lastenkulttuurikeskuksen vierastoiminta	Valkeakosken kaupunki	Valkeakoski	kuvataide, lastenkulttuuri	2000–2004
Yhteisö-, ympäristö- ja mediataiteen residenssi	Kulttuurivoimala – Culture Power Station ry	Kemi	yhteisö-, ympäristö- ja mediataide	2004
Ålands skärgårds gästateljee	Kökarkultur r.f.	Kökar	kuvataide, taidekäsityö	2000–2004

¹ Mukana perustamis- tai toiminta-avustusta saaneet. Poistettu sellaiset, jotka eivät sittemmin käynnistyneet.

Taiteen keskustoimikunnan tukemat residenssit sijaitsevat valtaosin Suomessa (asetelma 1). Vuosina 2000–2004 ulkomailla sijaitsevista residensseistä suoraa tukea toimintaansa ovat saaneet ainoastaan Villa Karo Beninissä ja Oaxacan ateljee Meksikossa. Visuaalisten taiteiden säätiö New Yorkissa (nykyisin Suomen New Yorkin kulttuuri-instituutin säätiö), Japanin-instituutti ja Lontoon-instituutti ovat saaneet yksittäisiä avustuksia residenssi- tai asiantuntijavierailuihin mutta eivät toiminta-avustusta (tämän vuoksi niitä ei ole merkitty asetelmaan 1). Kulttuuri-instituutit saavat päärahoituksensa opetusministeriöltä.

Residenssiohjelmiin hakeutuvat taiteilijat ovat keskimäärin vielä nuorempia kuin matka-avustusta hakevat, jotka hekin poikkesivat koko taidetoimikuntalaitoksen tuen hakijoista (vrt. taulukkoa 10 taulukkoon 4 sivulla 21). Residenssiavustusta vuosina 2000–2004 saaneista taiteilijoista oli eri vuosina keskimäärin 61 prosenttia alle 35-vuotiaita. Osin ikä- ja kamaankin vaikuttavat vierasohjelmat, joihin saattaa sisältyä ikärajoitus tai -suositus. Osin kysymys lienee ikäpolvieroista: residensseihin hakeutuminen on luonteenomaista 1990–2000-luvulla kentälle tulleille taiteilijoille. Tämä osin selittää myös sukupuolijakauman painottumista vahvasti naisiin (73 % avustuksen saajista), joita uusista tulokkaista alkaa olla enemmistö monilla aloilla ja etenkin residenssitoimintaa hallitsevassa kuvataiteessa (laajasti ymmärrettynä). Pääkaupunkiseudulla asuvien osuus on myös suurempi residenssiavustusten hakijoiden ja saajien joukossa kuin apurahojen ja avustusten hakijoissa ja saajissa kaiken kaikkiaan. Suomenkieliset hakijat näyttävät menestyneen matka-avustusten saamisessa paremmin kuin ruotsin- tai muunkieliset.

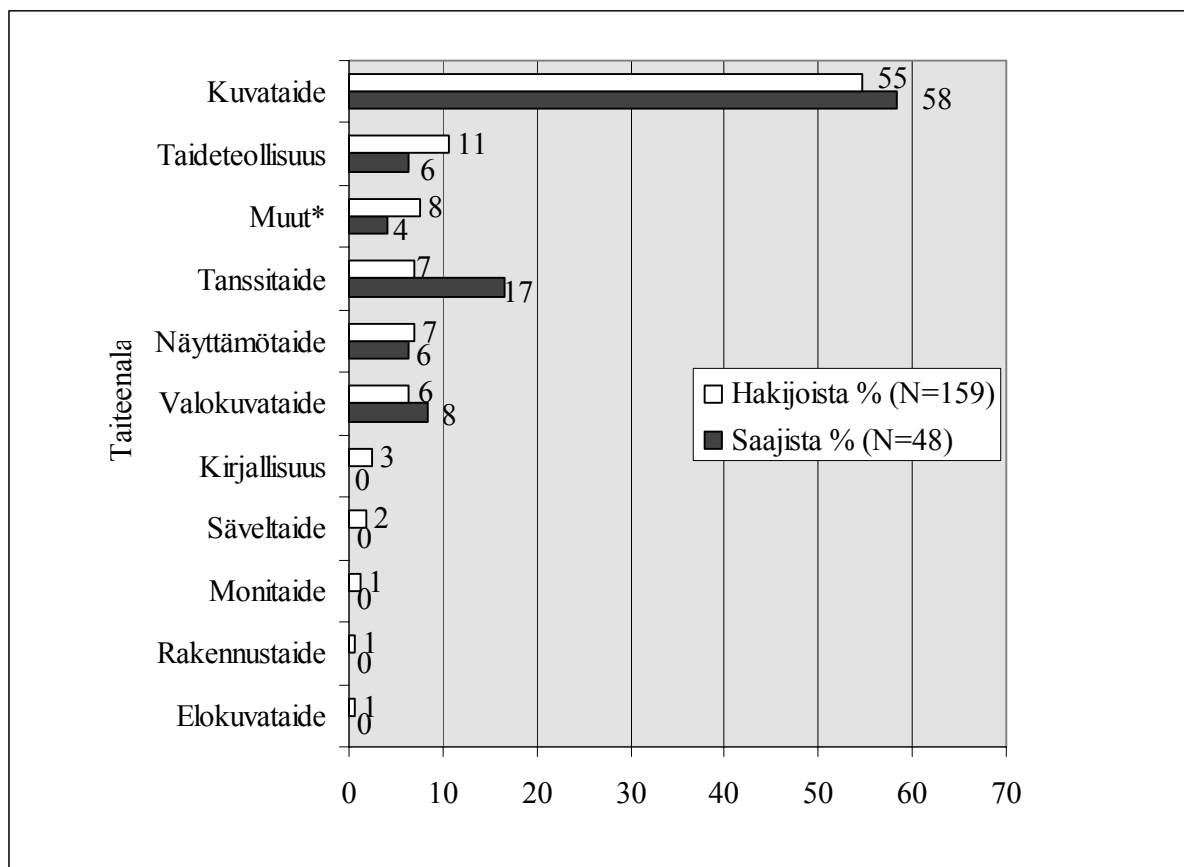
TAULUKKO 10. Taiteilijoiden residenssiavustusten hakijat ja saajat sukupuolen, iän, äidinkielen ja asuinpaikan mukaan 2000–2004¹

	Hakijat %	Saajat %
Naiset	71	73
Alle 35-vuotiaat	49	61
Ruotsinkieliset	7	4
Muunkieliset	5	2
Pääkaupunkiseudulla asuvat	64	62
Yhteensä %	100	100
Yhteensä lkm	159	48

¹ Kursivoidut luvut laskettu eri vuosien keskiarvoina, koska ikä ja asuinpaikka ovat muuttuvia ominaisuuksia.

Residenssiavustuksia hakeneista taiteilijoista, joita oli tarkastelujakson aikana 159 eri henkilöä, yli puolet edusti kuvataidetta (kuvio 5). Toisena tuli taideteollisuus runsaan kymmenyksen osuudella. Kuvataiteilijoiden osuus avustusta saaneista, joiden lukumäärä oli kaikkiaan 48, oli vielä suurempi, lähes kolme viidennestä. Toisena tuli tanssitaide (noin 17 %), jonka osuus saajista oli huomattavasti korkeampi kuin hakijoista (7 %). Tämä johtui Itävallassa vuosittain järjestettävästä danceWeb-residenssistä, jonka rahoitusta koskee erityisjärjestely (ks. s. 38). Noin puolta valtion taidehallinnossa erotetuista taiteenaloista residenssi-toiminta ei vielä liiemmin liikuta.¹

KUVIO 5. Residenssiavustusta hakeneet ja saaneet taiteilijat taiteenaloittain 2000–2004 (%-jakauma)

* Muut = sirkus- ja estraditaide, mediataide sekä taiteenaloittain luokittelemattomat.

¹ Vaikka kuvio 5 näyttää melkein samalta kuin taulukko 9 taiteilijoiden osalta, pieniä eroja syntyy siitä, että eri hakijoita on 159 mutta he olivat jättäneet yhteensä 178 hakemusta. Saajissa ja myönneissä oli vain yhden ero (49 versus 48), sillä vain yksi taiteilija oli saanut avustusta useamman kerran. Taiteilijoiden luokittelussa on lisäksi käytetty monitaide-luokkaa toisin kuin hakemuksissa (ks. edellä sivu 22 viite 2).

Kohdemaat ja -maanosat

Kohdemaiden järjestys ei ollut residenssien tapauksessa aivan sama kuin matkoissa. Taiteilijoiden residenssihakemuksissa, joita oli siis yhteensä 178 kappaletta, mainittiin 35 eri maata (lisäksi näissäkin seitsemän hakemusta Suomeen ulkomailta). Vähintään kymmenen hakemusta kohdistui neljään maahan: Italia (16 %), Yhdysvallat (8 %), Ranska (7 %) ja Espanja (6 %). Myöntöjen puolella järjestys oli toisenlainen: johdossa oli Itävalta (12 %) ja toisena tuli Kanada (10 %). Japanin, Ranskan ja Sveitsin osuudet olivat seuraavaksi suurimmat (kaikilla 8 %). Matka-avustusten kohteena suosituin Saksa ei noussut samalla tavoin esiin residenssitoiminnan puolella vaan sinne hakemuksia tuli ainoastaan seitsemän kappaletta (4 %). Niistä kolme hyväksyttiin, mikä vastaa 6 prosentin osuutta kokonaisuudesta. Samalle tasolle ylsivät Italia ja Yhdysvallat. Itävallan esille nousua selittää joka kesä Wienissä järjestettävä 40–50 nuoren tanssijan ja koreografin danceWEB-niminen residenssi, joka saa rahoitusta muun muassa Euroopan unionin Kulttuuri 2000 -ohjelmasta. Taiteen keskustoimikunta varaa vuosittain rahoitusta 1–2 tanssijalle tähän residenssiin osallistumiseen. Taiteilijat valitsee danceWEB-organisaatio. Viiden vuoden tarkastelujakson aikana kuudelle tanssijalle oli myönnetty residenssiavustusta tähän tarkoitukseen.

TAULUKKO 11. Taiteilijoiden residenssiavustushakemusten ja -myöntöjen kohteet maanosittain 2000–2004

Maanosa	Hakemukset	%	Myönnot	%
Eurooppa	123	69	33	67
- EU	107	60	26	53
- Pohjoismaat	15	8	3	6
- Baltia	2	1	–	–
Amerikka	29	16	9	18
Aasia	11	6	6	12
Afrikka	4	2	1	2
(Suomi ulkomailta	7	4	–	–)
Yhteensä	178	100	49	100

Maanosista suosituin oli Eurooppa, jonka osuus yksittäisten taiteilijoiden hakemuksista oli 69 prosenttia ja myönnoistä 67 prosenttia (taulukko 11). Euroopan osuus oli miltei samaa luokkaa tässä kuin matkoissakin. Euroopan unionin maihin residenssihakemuksista kohdistui 60 prosenttia ja myönnoistä 53 prosenttia. Pohjoismaiden osuus residenssihakemuksista oli 8 prosenttia mutta myönnoistä 6 prosenttia. Baltian maihin tuli vain kaksi hakemusta

eikä niistä kumpikaan mennyt läpi. Toisena maanosista tuli Amerikka vajaan kuudesosan osuudella. Aasian osuus oli tässä suurempi kuin matka-avustusten tapauksessa, ja Aasian-hakemukset menivät keskimääräistä paremmin läpi (55 %). Residenssien verkosto ulottuu nykyisin miltei kaikkialle maailmaan ja tarjoaa mahdollisuuden tutustua erityisesti kaukai-siin kohteisiin helpommin ja myös taloudellisesti turvatummin kuin täysin omaehtoiset jär-jestelyt (ks. esim. Staines 2004b). Oseaniaan suomalaiset taiteilijat eivät kuitenkaan olleet tarkastelujakson aikana hakeneet kertaakaan residenssiavustusta.

Hakemusten ja myöntöjen jakauman eroihin vaikuttaa sekin, että taiteilijoilta tulee paljon hakemuksia sellaisiinkin residensseihin, joihin Taiteen keskustoimikunta ei periaat-teessa myönnä tätä avustusta, koska niitä valtio tukee jo muilla tavoin. Poikkeuksista maini-taan avustusmuotoa kuvattaessa Internet-sivulla samoin kuin painetussa apurahaesitteessä (ei kuitenkaan hakulomakkeessa). Eräissä tapauksissa residenssiavustushakemuksen läpi-meno sen sijaan on taattu. Näin tapahtuu edellä mainitun dance-WEB-residenssin tapauk-sessa, samoin silloin, kun taiteilija hyväksytään Suomen Taiteilijaseuran Ateljeesäitiön Baselin/Freiburgin tai Québecin vaihto-ohjelmiin, hänelle myönnetään taiteilija-apurahan suuruinen avustus residenssiajaksi. Tämä selittää osaltaan sitä, miksi Sveitsi ja Kanada nousevat myöntölistan kärkipaikoille, vaikka ne eivät olleet hakulistan huipulla. Vaihto-ohjelma tarjoaa Suomessa vastavuoroisesti sveitsiläisille taiteilijoille residenssipaikan Es-poon ateljeetalossa. Samanlainen järjestely on voimassa Québecin kanssa. Vaihto Baselin kanssa alkoi Taiteen keskustoimikunnan residenssiohjelman pilottina vuonna 1997, ja toi-minta laajeni pian Kanadaan (Kauhanen ja Malkavaara 1997, 33).

YHTEENVETO

Kansainvälinen ulottuvuus alkoi nousta taidetoimikuntalaitoksessa Euroopan integroitumisen myötä uudella tavalla esiin 1990-luvun alkupuolella. Taiteen keskustoimikunnan kansainvälinen toiminta on silti yhä melko vaatimatonta ja ensisijaisesti reaktiivista. Aloitteellisuutta rajoittaa merkittävästi vapaiden resurssien puute. Keskustoimikunnalla on jaettavanaan kaksi nimenomaan kansainväliseen toimintaan ja vuorovaikutukseen kohdistuvaa tukimuotoa, matka- ja residenssiavustukset. Tarkalleen ottaen kumpikin tukimuoto kohdistuu taiteilijoiden liikkuvuuteen, joskin residenssitoiminta kytkeytyy myös taiteen käyttöön aluekehittämisessä. Molemmat avustukset tulivat keskustoimikunnan jaettavaksi 1990-luvulla. Taiteilijoiden matka-avustukset ovat 1800-luvulta periytyvä tukimuoto, jota jakoi aikaisemmin opetusministeriö. Residenssiavustukset perustettiin vasta vuonna 1997.

Kovin suuressa määrin taidetoimikuntalaitos ei näillä kahdella tukimuodolla voi "edistää Suomen taiteen tunnetuksi tekemistä ulkomailla sekä kansainvälistä vuorovaikutusta taiteen alalla", mitä lainsäädäntö siltä tällä alueella edellyttää. Kansainvälinen tehtävä voidaan kuitenkin käsittää ulottuvaksi kaikkiin taidetoimikuntalaitoksen tukimuotoihin, joista vuosittain kasvava osuus kanavoituu työskentelyyn ulkomailla ja kansainväliseen vuorovaikutukseen. Kansainvälisen toiminnan avustuksia jaetaan tietenkin monesta muustakin paikasta, kuten opetusministeriöstä, AVEKista, ESEKistä ja FRAMEstä, samoin ulko- sekä kauppa- ja teollisuusministeriöistä (ks. Koivunen 2004). Taidetoimikunnat ovat monesti omalta osaltaan mukana rahoittamassa kansainvälistymishankkeita, jotka ovat kustannuksiltaan usein mittavia. Taiteen keskustoimikunnan ja valtion taidetoimikuntien tapauksessa kyse ei kuitenkaan ole keskitetysti koordinoidusta yhteistoiminnasta vaan toimikuntien vastauksesta niille tulleisiin hakemuksiin. Toimikunnilla itsellään ei ole vapaasti käytettäviä varoja, joilla ne voisivat lähteä spontaanisti mukaan tällaisiin hankkeisiin; budjettimenettelyn kautta uusia tukimuotoja voidaan toki yrittää perustaa. Alueelliset taidetoimikunnat ovat keskustasoa aloitteellisempia kansainvälisissä yhteisprojekteissa, mihin niiden toimintamalli tarjoaa paremmat mahdollisuudet.

Taiteilijoiden matka- ja residenssiavustukset käytetään yleensä Suomesta ulkomaille siirtymiseen. Vastaavasti julkisin varoin tuettuihin kotimaisiin residensseihin saadaan vieraksi myös ulkomaisia taiteilijoita. Vaikutteita, ideoita ja työtilaisuuksia kulkee molempiin suuntiin. Liikkuvuuden avulla hankitaan ja pidetään yllä taiteilijoiden professionalismia, johon kuuluu tänä päivänä keskeisesti tietämys siitä, mitä taiteessa eri puolilla maailmaa tapahtuu, sekä verkostoituminen taidemaailman toimijoiden kanssa. Taiteilijoiden kansain-

välisen liikkuvuuden tukeminen ei siis ole vain Suomen tunnettuuden lisäämistä vaan myös olennainen osa taiteilijan aseman edistämistä.

Suomalaiset taiteilijat suuntaavat matka- ja residenssiavustusten turvin ensisijaisesti Eurooppaan, jonne kohdistuu kolme neljäsosaa hakemuksista ja myönnoistä. Euroopassa suositaan erityisesti länttä ja pohjoista. EU-maiden osuus matka-avustushakemuksista oli viisivuotistarkastelujakson aikana kolme viidesosaa. Matkojen puolella ykköskohde oli Saksa, residensseissä sen sijaan Italia. Yhdysvallat sijoittui molemmilla listoilla toiseksi. Matkojen suuntautumista määräävät pitkälle suuret taidekeskukset sekä megatapahtumat, jotka ovat alkaneet viime aikoina levittäytyä entistä laajemmalle perinteisten taidemaiden ja -kaupunkien ulkopuolelle (ks. esim. Bydler 2004). Residenssimatkojen suuntautumista puolestaan määrää se, mihin tällaisia vierastaloja ja -ohjelmia on perustettu ja missä ne on organisoitu hyvin. Residenssit vaihtelevat merkittävästi esimerkiksi sen suhteen, kuinka pääsy tutustumaan kohdemaan ja -paikkakunnan taidemaailman verkostoihin on järjestetty. Tässä tarkasteltujen residenssimatkojen suuntautumiseen vaikuttaa lisäksi olennaisesti se, että keskustoimikunta ei myönnä avustusta niihin residensseihin, joita valtio tukee muiden järjestelyiden kautta.

Matka- ja residenssiavustukset ovat lukumääräisesti huomattava mutta rahallisesti marginaalinen osa valtion taidetoimikuntalaitoksen vuosittain jakamasta tuesta. Vuosina 2000–2004 niiden osuus hakemusten lukumäärästä oli noin 10 prosenttia mutta jaetusta rahamäärästä vain pari prosenttia. Molemmat avustukset ovat keskikooltaan melko pieniä, matka-avustusten keskiarvo tarkasteluajanjaksona oli 730 euroa ja residenssiavustusten 4 920 euroa (yhteisöiden saamien avustusten noin 5 670 euroa ja taiteilijoiden 3 040 euroa). Matka-avustukset, jotka kattavat vain lento-, juna- tai muut varsinaiset matkakustannukset halvinta vaihtoehtoa käyttäen, ovat useimmissa tapauksissa vain murto-osa taiteilijan eri tahoilta ulkomailla pidettävää esitystä tai näyttelyä varten saamaa rahoitusta. Taiteilijoiden residenssiavustukset sen sijaan on tarkoitettu vastaamaan työskentelyapurahaa vierailun aikana.

Hakemusmäärän jatkuvasta kasvusta päätellen matka-avustukset ovat näin vähäisinäkin taiteilijoille tärkeitä ja tarpeellisia, mutta taidepoliittisesta tai hallinnollisesta näkökulmasta ei vaikuta kovin tarkoituksenmukaiselta jakaa tukea näin pieninä sirpaleina. Vuonna 2004 matkahakemuksia tuli ennätysmäärä, yli 800, ja matkamyöntöjen osuus nousi peräti 15 prosenttiin kaikista taidetoimikuntalaitoksen myönnoistä. Hakemusmäärää voitaisiin laskea jonkin verran täsmentämällä hakuohjeita, jolloin turhia hakemuksia ei tulisi – osa hakemuksista on nimittäin sellaisia, että niihin matka-avustusta ei periaatteessa myönnetä.

Moniin tarkoituksiin olisi esimerkiksi kohdeapuraha tai muu hanketuki sopivampi; monissa tapauksissa matka-apuraha tuntuisi järkevämmältä hakea ja jakaa osana isompaa kokonaisuutta.

Taide- ja taiteilijapoliittisen toimikunnan järjestämissä kuulemistilaisuuksissa taiteilijat esittivät toivomuksen nimenomaan kansainväliseen toimintaan suunnattujen erityistuki- en perustamisesta ja niiden rahoituksen lisäämisestä (Taide on mahdollisuuksia 2002, 73). Se, että taiteellinen toiminta on luonteeltaan kansainvälistä, on itsestään selvää ja oletuksen mukaista nuorimmalle sukupolvelle, joka on päässyt mukaan vaihto-ohjelmiin jo opintojensa aikana. Matka- ja residenssiavustusten hakijat ja saajat ovat keskimäärin selvästi nuorempia kuin koko taidetoimikuntalaitoksen tuen tapauksessa. Myös naisten ja pääkaupunki-seudulla asuvien osuudet ovat kiistatta korkeammat. Lisäksi muiden kuin suomea äidinkielenään puhuvien osuus on hieman suurempi kuin koko tukea hakevien ja saavien joukossa. Nämä avustusmuodot antavat monessa suhteessa esimakua tulevasta kehityksestä.

Taiteilijoiden kansainvälisen liikkuvuuden kokonaisrahoituksesta ei ole tällä hetkellä tietoa. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissätiössä Cuporessa parhaillaan tehtävä TAKULI-selvitys (Taiteilijoiden ja kulttuurialan työntekijöiden kansainvälinen liikkuvuus ja liikkuvuuden esteet) kattaa kansallisen, pohjoismaisen ja EU:n myöntämän rahoituksen, mutta lisäksi tarvittaisiin vielä taiteilijoille itselleen tehty kyselytutkimus. Tukea on periaatteessa saatavilla varsin monesta ja monentyyppisestä lähteestä. Taidehallinnossa taiteilijoiden matka-avustukset on keskitetty Taiteen keskustoimikunnan jaettaviksi mutta residenssitoiminnan suhteen ei vielä vallitse yhden luukun periaate vaan tukea siihen myönnetään myös opetusministeriöstä. Osa avustuksista on sitä paitsi kanavoitu jaettaviksi järjestöjen kautta, mikä vaikeuttaa kokonaisuuden hahmottamista.

Itsensä residenssien tai taiteilijavierastalojen talous on kiinnostava tutkimusaihe, johon on pian tulossa selvitystä Suomen Taiteilijaseuran Ateljeesäätiössä vuodenvaihteessa 2004–2005 tehdystä kyselystä. Residenssien ja taiteilijavaihdon kustannukset nousevat monesti hyvin korkeiksi jo varustelun tason takaamiseksi ja ylläpitämiseksi. Kilpailu on kovaa, jos mielimme saada tänne maailman parhaita tai tarkoituksiimme parhaiten sopivia taiteilijoita. Talousvaikeuksissa kamppailevilta kunnilta ei voi odottaa kovin suurta panosta varsinkaan, jos residenssitoiminnan hyödyt aluekehityksen näkökulmasta eivät näyttäyty välittömästi. Kyse lienee tyypillisesti toiminnasta, jonka vaikutus näkyy kokonaisuudessaan vasta pitkän ajan kuluessa.

LÄHTEET

Kirjallisuus

Adaams, Theodor, Ahonen, Pertti ja Fisher, Rod (2004). An International Evaluation of the Finnish System of Arts Councils. Publications of the Ministry of Education, Finland 2004:3. Helsinki.

Bydler, Charlotte (2004). The Global Art World, Inc. Acta Universitatis Upsaliensis, Figura Nova Series 32. Uppsala.

Ekberg, Ulla (2004). Selvitys opetusministeriön kansainvälisen toiminnan kehittämistä.. Opetusministeriön monisteita 2004: 9. Helsinki.

Guide annuaire des résidences d'artistes dans le monde (2005). www.artiste-residences.org, luettu 27.6.2005.

Kahdenväliset kulttuurisopimukset ja kulttuuriohjelmat -analyysi. Laatinut Ritva-Sini Merilampi. Opetusministeriön monisteita 2003: 2. Helsinki.

Karhunen, Paula (2005a). Valtion taidetoimikuntalaitoksen myöntämä tuki 2004. Tilastotiedote 1/2005. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.

Karhunen, Paula (2005b). Valtion taidetoimikuntalaitoksen tuki 2000–2004. Tilastotiedote 2/2005. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.

Karttunen, Sari (2005). Suomalainen valokuvakirja. Valtion jakaman laatutuen vaikutukset valokuvakirjallisuuteen. Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja n:o 29. Helsinki.

Kauhanen, Seppo ja Malkavaara, Jarmo (toim.) (1997). Artist in Residence – Kansainvälisen taiteilijavierastoiminnan kehittäminen. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.

Koivunen, Hannele (2004). Onko kulttuurilla vientiä? Opetusministeriön julkaisuja 2004: 22. Helsinki.

Kupoli (1992). Kulttuuripolitiikan linjat. Komiteanmietintö 1992: 36.

L'enquête artistes (2004). Étude des programmes des résidences d'artistes des Pépinières européennes pour jeunes artistes 1990–2004. Marly-le-Roi: Éditions Pépinières.

Malkavaara, Jarmo (2003). Artists-in-Residence. Arsis 1/03, 21.

Oesch, Pekka (2004). Kulttuuriyhteisöjen harkinnanvarainen tuki. Tilastotietoa taiteesta nro 32. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.

Opetusministeriön kansainvälinen strategia 2015. Helsinki 18.2.2003.

Ristimäki, Eija (1994). Voiko kulttuurivaihto olla kulttuurivientiä? Arsis 1/94, 3–5.

Seppälä, Marketta (2003). Artists-in-Residence Programs as a Channel for Internationalization. *Arsis* 1/03, 22–23.

Siikala, Kalervo (1976). Suomen kansainväliset kulttuurisuhteet. Helsinki: Kirjayhtymä.

Staines, Judith (2004a). Artists' International Mobility Programs. *D'Art Topics in Arts Policy*, no. 17. Sydney: International Federation of Arts Councils and Culture Agencies (IFACCA). www.icacca.org (haettu 30.6.2005).

Staines, Judith (2004b). Global Roaming. Mobility beyond Europe for professional artists and arts managers. Brussels: Informal European Theatre Meeting (IETM). www.ietm.org (haettu 30.6.2005).

Taide on mahdollisuuksia (2002). Ehdotus valtioneuvoston taide- ja taiteilijapoliittiseksi ohjelmaksi. Taide- ja taiteilijapoliittinen toimikunta TAO. Helsinki: Opetusministeriö.

Taidetoimikuntien vuosikatsaukset 1992–2004. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.

Tieteen ja taiteen työedellytyskomitean mietintö. Komiteamietintö 1969: B 2.

Tulossopimus 2005–2007. Taiteen keskustoimikunta – opetusministeriö. Allekirjoitettu Helsingissä 25.11.2004.

Tuomikoski-Leskelä, Paula (1977). Taide ja politiikka. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.

Valtioneuvoston periaatepäätös taide- ja taiteilijapolitiikasta (2003). Opetusministeriön julkaisuja 2003: 20. Helsinki: Opetusministeriö, Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto.

Vesikansa, Esko (2004). Kuvataiteilijoiden työtilat 2003. Selvitys kuvataiteilijoiden työtiloista ja tilantarpeesta sekä tilojen lisäämisohjelma. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004: 2. Helsinki.

Väyrynen, Raimo (1999). Globalisaatio ja kulttuuri. Teoksessa Hannele Koivunen ja Tanja Kotro (toim.). *Kulttuuriteollisuus*, 59–78. Sitran julkaisusarja nro 214. Helsinki: Edita.

Väyrynen, Raimo (2002). Globalization, Culture and Society. Esitelmä Res Artis -konferenssissa Helsingissä 20.9.2002.

Arkistolähteet

Taiteen keskustoimikunnan pöytäkirjat
Residenssijaoston pöytäkirjat
Matka- ja residenssiavustushakemukset ja -selvitykset

Haastattelut ja sähköpostitiedustelut

Seppo Kauhanen, Taiteen keskustoimikunta 8.8.2005

Mitro Kaurinkoski, NIFCA 30.6.2005 (sähköposti)

Irmeli Kokko, Frame (ja HIAP) 8.8.2005

Päivi Liedes, Suomen Kirjailijaliitto 22.6.2005 (puhelu)

Jarmo Malkavaara, Taiteen keskustoimikunta 10.8.2005

Ritva-Sini Merilampi, opetusministeriö 9.6.2005 (puhelu)

Eeva Paajanen, opetusministeriö 17.6.2005 (puhelu)

Riikka Suomi, Suomen Taiteilijaseuran Ateljeesäätiö 30.6.2005

Maa	Arvostelu		Elokuva		Kirjall.		Kuvataide		Näyttätaide		Rak.taide		Säveltaide		Taideteoll.		Tanssitaide		Valok.taide		Muut		Yhteensä		
	H	M	H	M	H	M	H	M	H	M	H	M	H	M	H	M	H	M	H	M	H	M	H	M	
Ukraina	-	-	1	1	-	-	-	-	1	-	2	-	-	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	7	3
Unkari	-	-	2	1	4	1	4	1	4	1	4	1	-	10	4	12	3	6	3	2	1	-	-	81	31
Uruguay	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2
Uusi-Seelanti	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2	-	1	1	3	-	-	-	-	-	8	1
Uzbekistan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-
Valko-Venäjä	-	-	-	-	2	2	2	2	2	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	5	4
Venezuela	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	-	-	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	5	2
Venäjä	-	-	8	3	11	6	53	25	5	2	2	2	2	30	11	8	1	17	11	14	3	5	-	153	64
Vietnam	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-
Viro	-	-	-	-	6	3	13	4	6	1	1	1	-	13	2	3	1	3	3	3	-	2	1	50	15
Yhdysvallat	1	-	16	5	8	1	77	42	24	7	8	7	76	21	27	9	19	3	8	5	33	17	297	117	
Yhdysv./Puerto Rico	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Zimbabwe	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Suomi (ulkomailta)	1	-	-	-	1	-	9	-	3	1	-	-	9	-	1	-	2	-	2	-	1	1	1	29	2
ei tietoa (kierue tms.)	-	-	2	-	4	2	6	2	-	-	-	-	14	3	4	2	5	3	2	-	2	-	2	39	12
H/M yhteensä	44	23	100	41	205	103	1 139	450	273	93	76	39	640	218	415	152	293	104	220	102	191	88	3 596	1 413	
Maita (ilman Suomea)	27	16	34	18	39	34	69	51	67	43	30	21	63	45	46	27	61	39	48	31	38	28	105	82	

¹ Samassa hakemuksessa voi olla mainittuna useita maita.

Työpapereita - Working Papers
Tutkimusyksikkö, taiteen keskustoimikunta
Research Unit, the Arts Council of Finland
(ISSN 0788-5318):

- n:o 1 Ritva MITCHELL & Sari KARTTUNEN: Why and How to Define an Artist? Types of Definitions and their Implications for Empirical Research Results.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1991. ISBN 951-47-4484-5
- n:o 2 Matti LAHTINEN: Evaluating Music Policy. Applying Ethnomusicological Frame of Reference of the Study of "A Political System Directing the Production of Music".
The Arts Council of Finland. Helsinki 1991. ISBN 951-47-4485-3
- n:o 3 Tuulikki KARJALAINEN: Kuhmo Chamber Music Festival. The Structure of the Festival's Economy and the Economic Impact of Festival.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1991. ISBN 951-47-4486-1
- n:o 4 Auli IRJALA: Säveltaiteilijatutkimus. Tutkimusjoukon kokoaminen.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1991. ISBN 951-47-4417-9
- n:o 5 Auli IRJALA: Selvitys musiikki-instituuttien toiminnasta vuosina 1987-1989.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1991. ISBN 951-47-4487-X
- n:o 6 Auli IRJALA: The Socio-economic Position of Composers and Musicians in Finland. Collection of Data.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1991. ISBN 951-47-4538-8
- n:o 7 Ritva MITCHELL: On the Arts and Employment in Finland.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1991. ISBN 951-47-4541-8
- n:o 8 Presentation av forskningsprojekt och publikationer 20.3.1991.
Centralkommissionen för konst. Helsingfors 1991. ISBN 951-47-4542-6
- n:o 9 Paula KARHUNEN: Kuka on näyttämötaiteilija? Näyttämötaiteilijatutkimuksen lähtökohtia.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1991. ISBN 951-47-4649-X
- n:o 10 Paula KARHUNEN: Who is a Scenic Artist? Starting Points in the Study on Scenic Artists.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1991. ISBN 951-47-4666-X
- n:o 11 Ritva MITCHELL: Patterns of Cultural Participation and Consumption in Finland in the 1980's.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1991. ISBN 951-47-5492-1
- n:o 12 Auli IRJALA: Valtion tuki säveltaiteilijoille 1980-luvulla.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1991. ISBN 951-47-5493-X
- n:o 13 Ilkka HEISKANEN och Pasi SAUKKONEN: Kulturen och den regionala utvecklingen. En översikt över de finländska forskningsprojekten.
Centralkommissionen för konst. Helsingfors 1991. ISBN 951-47-5721-1
- n:o 14 Paula KARHUNEN: Valtion tuki näyttämötaiteilijoille vuosina 1980-1991.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1992. ISBN 951-47-5921-4
- n:o 15 Sari KARTTUNEN: Kuvataiteilijan ammatti. Katsaus viimeaikaisiin tutkimussuuntauksiin taiteilijan asema -tutkimuksen näkökulmasta.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1992. ISBN 951-47-6166-9
- n:o 16 Survey on the Economic Situation and Social Status of the Artist in Finland.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1992. ISBN 951-47-6266-5
- n:o 17 Auli IRJALA: A Minority in Music. Women as Professional Composers and Musicians.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1992. ISBN 951-47-6765-9
- n:o 18 Danielle CLICHE, Auli IRJALA and Eija RISTIMÄKI: National Cultural Policy Framework and Trends in Finland.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1993. ISBN 951-47-8200-3
- n:o 19 Merja HEIKKINEN and Paula KARHUNEN: Focus and Functions of Public Support for Artists in Finland.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1993. ISBN 951-47-8693-9
- n:o 20 Eija RISTIMÄKI: The Role of Intermediary Bodies within the Finnish Public Cultural Administration.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1994. ISBN 951-53-0226-9

- n:o 21 Paula KARHUNEN: The Interaction between Artists' Professional Training and Employment in the Field of Finnish Theatre.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1994. ISBN 951-53-0227-7
- n:o 22 Merja HEIKKINEN: Effects of Direct Support on Artists' Incomes.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1994. ISBN 951-53-0228-5
- n:o 23 Henrikki HEIKKA: The Helsinki Metropolitan Area as a National and International Cultural Centre Area.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1994. ISBN 951-53-0229-3
- n:o 24 The Finnish Reply to the Inquiry Concerning the Role of the State in the National and International Cultural Development. Seminar "The Cultural Responsibility of the State", Stockholm, 19-20 August, 1994.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1994. ISBN 951-53-0230-7
- n:o 25 Merja HEIKKINEN & Sari KARTTUNEN: Defining Art and Artists as a Methodological Problem and a Political Issue. Paper Prepared for the ECPR Planning Session, Politics and the Arts, Bordeaux, April 27th - May 2nd 1995.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1995. ISBN 951-53-0972-7
- n:o 26 Merja HEIKKINEN and Paula KARHUNEN: Does Public Support Make a difference, and for Whom? The Role of Direct Support for Artists in Different Art Forms and its Relations to the Situation of Women Artists.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1996. ISBN 951-53-1013-X
- n:o 27 Paula KARHUNEN: Kuinka lama vaikutti? Näyttämö- ja säveltaiteilijoiden toimeentulo ja julkinen tuki vuonna 1992 sekä tulotason muutokset 1989-1992.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1997. ISBN 951-53-1470-4
- n:o 28 Merja HEIKKINEN & Paula KARHUNEN: Social Position of Artists in Finland.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1997. ISBN 951-53-1606-5
- n:o 29 Sari KARTTUNEN: Valokuvataiteen taiteilija-apurahat: Selvitys määrällisestä kehityksestä ja jakaumasta sekä merkityksestä 1970-1999. State artist grants in photographic art: Survey of quantitative development, distribution and effects 1970-1999.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1999. ISBN 952-5253-14-7
- n:o 30 Paula KARHUNEN: A portrait of a woman as an artist: Some research results concerning the career paths of female artists.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1999. ISBN 952-5253-15-5
- n:o 31 Merja HEIKKINEN: Sirkus- ja estraditaiteilijat. Raportti kyselytutkimuksesta.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1999. ISBN 952-5253-16-3
- n:o 32 Paula KARHUNEN: Trained artists at the market place. An overview of the graduate-surveys.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1999. ISBN 952-5253-17-1
- n:o 33 Sari KARTTUNEN: The earnings of photographic artists in Finland. An income profile based on quantitative data from 1989 and 1992.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1999. ISBN 952-5253-19-8
- n:o 34 Sari KARTTUNEN: Exactly who and what is a photographic artist? Experimenting with emic criteria in a 'status-of-an-artist study'.
The Arts Council of Finland. Helsinki 2000. ISBN 952-5253-20-1
- n:o 35 Terhi AALTONEN: Taiteilijoiden verotuksesta ja sosiaaliturvasta Suomessa ja Irlannissa.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2000. ISBN 952-5253-24-4
- n:o 36 Tiina KUKKONEN: Festivaalit 1996-2000. Tilastotietoa kulttuuritapahtumien julkisesta tuesta, taloudesta ja yleisöistä.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2000. ISBN 952-5253-30-9
- n:o 37 Tiina KUKKONEN: Festivaalien talous 1999. Finland Festivals ry:n jäsenten talouden rakenne 1999 ja kehitys vuodesta 1993.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2001. ISBN 952-5253-35-X
- n:o 38 Paula KARHUNEN: Suomalaisten säveltaiteilijoiden Teosto-tulot vuonna 1998.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2001. ISBN 952-5253-37-6
- n:o 39 Paula KARHUNEN & Kaija RENSUJEFF: Preliminary findings from a survey on the economic and labour market situation of Finnish artists.
The Arts Council of Finland. Helsinki 2002. ISBN 952-5253-42-2
- n:o 40 Elina JOKINEN: Kirjastoapurahat ja -avustukset kaunokirjallisuuden tukimuotona.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2002. ISBN 952-5253-44-9
- n:o 41 Paula KARHUNEN & Mikko NIININEN: Taidealojen ammattikoulutus - esiselvitys.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2003. ISBN 952-5253-45-7

- n:o 42 Kaija RENSUJEFF: "Uusia mahdollisuuksia ja pieniä läpimurtoja!" - Taiteilijat vuoden 2000 kyselytutkimuksessa ja väestölaskennassa.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2005. ISBN 952-5253-54-6.
- n:o 43 Sari KARTTUNEN: Taidetoimikuntalaitoksen kansainväliset avustukset: Taiteilijoiden liikkuvuuden ja vierastalojen tuki 2000-2004
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2005. ISBN 952-5253-55-4.

Julkaisujen verkkoversiot – Electronic versions

www.taiteenkeskustoimikunta.fi – www.artscouncil.fi

Toimitus – Edited by

Taiteen keskustoimikunnan tutkimusyksikkö
Research Unit of the Arts Council of Finland

Tilaukset ja tiedustelut – Orders and Information

Taiteen keskustoimikunta – Arts Council of Finland
Tutkimusyksikkö – Research Unit
Maneesikatu 7, PL 293, Helsinki, Finland
tel. +358 (0)9 1607 7066, fax. +358 (0)9 1607 7069
tkt-kirjasto@minedu.fi
www.taiteenkeskustoimikunta.fi – www.artscouncil.fi

Muut julkaisusarjat - Other publication series

Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja – Publications of the Arts Council of Finland
Tilastotietoa taiteesta – Facts about the Arts
Tilastotiedote – Facts and Figures